شرح چہل حدیث

و

چہل اسرار ۱۳

از حضرت میر سید علی ہمدانی

S.no: 05

فتوح الاربعین

شرح
چهل حدیث.
عربی و فارسی.

و چهل ابدال. از حضرت امیر کبیر میر سید علی همدانی رحمة الله علیه

1218 . هجری.

1

من تعلم حرفا فهو موق

[illegible]

اللهم انی اسئلك خير هذا اليوم وخير ما فيه ونعوذ بك من شره وشر ما فيه

اللهم انا نسألك خير ما في هذا اليوم وخير ما بعده ونعوذ بك من شر ما في هذا اليوم وشر ما بعده

وليس يستحسن كتابة القرآن على المحاريب والجدران ٢٠ الكفاية

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم افضل الاعمال ذكر الله وافضل الذكر لا اله الا الله

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ذكر الله يحيى القلب الميت

قال سلم من ذكر الله تعالى على كل حال رزقه الله خير الدنيا والآخرة

بسم الله الرحمن الرحیم

در حمد

حمد لا اله الا هو بالحمد حقیق ❊ در بحر نوالش همه ذرات غریق

نا کرده ز محض فضل توفیق دقیق ❊ نسپرده طریق شکر او هیچ فریق

در نعت

ای آنکه ز تست عز و اقبال نبی ❊ صد رحمت تو بر نبی و آل نبی

هم بر همه حاملان احوال نبی ❊ هم بر همه ناقلان اقوال نبی

اما بعد پس بنا بر آن که فرمود حضرت سید الکونین شفیع الثقلین
صلی الله علیه وسلم نضر الله امرء اسمع مقالتی فوعاها فاداها
کما سمعها بخاطر فاتر رسید که جمع اربعین احادیث صحیحه مستنبط
از کتب معتبره معتمده کرده آید مصحح باشد که بدین سبب بر آید کار
فلا جرم به ترتیب این رساله موفق شد و از این سعادت ابدی
بهره اندوخت و هو حسبی و نعم الوکیل وانه هو مفیض الاجر الجزیل

قال النبی صلی الله علیه وسلم

ترجمه

مظهر انوار زمین و زمان ٭ بهتر کونین مکین و مکان ٭
سفت بنظمی جو دری شاهوار ٭ گفت بلفظی جو گلی نوبهار ٭

نِعْمَ الْاِدَامُ الْخَلُّ ٭

نان خورش خوبست سرکا ای جوان ٭ نان خورش سرکا خوشست از بهر نان ٭
این چنین فرمود شاهی انس و جان ٭ این سخن روشن شد است از جسم جان ٭

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مَا افْتَقَرَ بَيْتٌ مِنْ اُدْمٍ فِيْهِ خَلٌّ ٭

نیست خالی خانه از نان خورش ٭ که بود سرکا در آن ای محترم ٭
تو بسمع جان شنو این قول را ٭ تا بگردی تو مکرم محتشم ٭

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ حَافَظَ
عَلٰى شُفْعَةِ الضُّحٰى غُفِرَتْ لَهُ
ذُنُوْبُهُ وَاِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ ٭

۱۰۵۱۹۱ عدد

هر که دو رکعة گذارد در ضحی ٭ دانکه ببخشد گناهانش خدا ٭
گرچه آثامش بود اندر شمار ٭ همچو کفهائی که باشد در بحار ٭

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

لَا تُحَقِّرَنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ شَيْئًا وَلَوْ

اَنْ تَلْقِي اَخَاكَ بِوَجْهٍ طَلِيقٍ

ای که تخم نیکوئی را کشته — دانکه هر چیز زبر آست پیش عظیم
گرچه آن باشد ملاقات حسن — با کشاده روئی و لطف عمیم

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

اِذَا اَنْفَقَ الْمُسْلِمُ عَلَى اَهْلِهِ وَهُوَ

يَحْتَسِبُهَا كَانَتْ لَهُ صَدَقَةً

چونکه تو انفاق اهل مسکنی — و اندران عزم رضای حق کنی
دانکه آن خیرات باشد مر ترا — وز شرور و رنج میسازد رها

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْجَنَّةِ

ثَمَانِيَةُ اَبْوَابٍ مِنْهَا بَابٌ يُسَمَّى

الرَّيَّانَ لَا يَدْخُلُهَا اِلَّا الصَّائِمُونَ

هشت در باشد جنان را ای کیان ❊ ز آن یکی را نام کرده ریان ❊
از آن در می آیند صائمان ❊ غیر صائم در نیاید اندر آن ❊ درم

قال النبي صلى الله عليه وسلم لكل
شيء زكوة وزكوة الجسد الصوم ❊

دانکه هر چیز را زکوتست ای فتی ❊ وان زکوة تن همین صوم است هان ❊ زان ❊
زانکه پاکیزه کند تن را صیام ❊ چونکه مالت میشود پاک از زد چرک

قال النبي صلى الله عليه وسلم لا حسد
الا في الاثنين رجل آتاه الله القرآن
فهو يقوم به آناء الليل وآناء النهار
ورجل آتاه الله مالا فهو ينفق
منه آناء الليل وآناء النهار ❊

نیست کینه جو درین ده خصلت ❊ قرأة قرآن و دوم ثروت ❊ توانگری
آن یکی قرآن بخواند روز و شب ❊ وان دگر مالش کند انفاق رب ❊ پروردگار

قال النبي صلى الله عليه وسلم
حبك اياها ادخلك الجنة ❊

کفت پیغمبر بلفظی پرگهر ٭ سوره اخلاص کرده چون سپر
می رهاند قاریش را از عذاب ٭ می رساند تالیش را این ثواب

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
ان الذي ليس في جوفه شيء
من القرانِ كالبيتِ الخرِبِ

آنکه قران نیست اندر سینه اش ٭ هست ویرانخانه اندر اعتبار
کفت این را آن شهنشاه عرب ٭ آن رسول مجتبی کردکار

قال النبي صلى الله عليه وسلم تعاهدوا
القران فو الذي نفسي بيده لهو
اَشَدُّ تَفَصِّيًا من الابل في عُقُلها

کفت پیغمبر بان حقی که او ٭ هست نفس من بدست قدرتش
آنکه قرانرا رهاندن سختتر ٭ از شتر که بند باشد رسنش

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
زَيِّنُوا القرآنَ بِاَصْوَاتِكُمْ

ای گروه مسلمین باواز خوش ❊ هان وهان قرآن کنید آراسته ❊
زانکه این گفت شاهی شرع ودین ❊ که لوای نور شرع افراخته ❊

قال النبي صلى الله عليه وسلم

لا يدخل احدكم عمله الجنة ولا انا ولا يجيره
من النار ولا انا الا برحمة الله ❊

در نیارد هیچکس را در جنان ❊ نی ز آتش وا رهاند جان شان ❊
نی رهاند نی در آرد مر مرا ❊ جز همان الطاف آنجی سان ❊

قال النبي صلى الله عليه وسلم من

تطبب ولم يعلم منه طب فهو ضامن ❊

انکه خود را طبیب می نامد ❊ لیک معروف نیست صنعت او ❊
زانکه او ضامن است آنکس را ❊ که ز طبش رسید کربة او ❊

قال النبي صلى الله عليه وسلم اذا

ابق العبد الى الشرك فقد حل دمه ❊

بنده هر که کند بسوی شرک گریز ❊ تو بتحقیق دان که زا مرتد ❊
پس حلالست ریخ وکشتن او ❊ زانکه او کشته است ایمان را ❊

قال النبي صلى الله عليه وسلم

من يرد الله به خيرا يفقهه في الدين

هرکه نیکوتر بخواهد ایزداش ٭ میکند اورا بعلم دین علیم

پس تو علم دین بیاموز ای فتی ٭ تا ببخشاید ترا رب حلیم

قال النبي صلى الله عليه وسلم

مات الانسان انقطع عنه عمله الا من

ثلثة الا من صدقة جارية او

علم ينتفع به او ولد صالح

جمله اعمال جز این هر سه امر ٭ دانکه میگردد ز مرده منقطع

مسجد و فرزند نیکو انکهان ٭ دانشی کرده دیدان منتفع

قال النبي صلى الله عليه وسلم من نفس

عن مومن كربة من كرب الدنيا نفس الله

عنه كربة من كرب يوم القيمة

هرکه کرد اندر مومن دور رنج ٭ هم غم و اندوه و سختی کی کران

دانکه این بسکند او را دها ٭ از عذاب و رنج اثر و زکران

قال النبي صلى الله عليه وسلم من يسر

على معسر يسر الله عليه في الدنيا والآخرة

هر كه آساني كند بر معسري ❊ حق كند آسان اورا در دو جهان

زانكه ميباشد خدا در عون عبد ❊ تا كه او باشد مسلمانرا عوان

قال النبي صلى الله عليه وسلم من

ستر مسلما ستره الله في الدنيا والآخرة

هر كه پنهان كند مسلم هان هو ❊ ستر سازد مر اورا در دو سرا

وانكه عيب پوشي كند مر بنده را ❊ تا كه دارد ياري مسلم روا

قال النبي صلى الله عليه وسلم

من سلك طريقا يلتمس فيه علما

سهل الله به طريقا الى الجنة

هر كه راهي رفت جويد علم را ❊ ايزد آن آسان كند اورا خدا

راه جنة را ز بهر آنكه علم ❊ مي رساند مر اورا سوي هدى

قال النبي صلى الله عليه وسلم لا ايمان

لمن لا امانة له ولا دين لمن لا عهد له

نیست ایمان هرکرا نبود امین ٭ نیست مر بی عهد را بهره ز دین ٭
پس نکو دار ای مرده سوی خیان ٭ وز بی وعده و فاسکن تو هان ٭

قال النبی صلی الله علیه وسلم کل

شیء بقدر حتی العجز والکیس ٭

هرچه موجود است اندر جهان ٭ هست تقدیر خدای لامکان ٭
تا که عجز و زیرکی ای جان جان ٭ نیست بیرون از قدرها هان ٭

قال النبی صلی الله علیه وسلم

انما الاعمال بالخواتیم ٭

هست هر کارها نزد خدا ٭ مرتبط با خاتمه ای جان ما ٭
این سخن در خاطر خود باد دار ٭ تا زیان نافتد ترا در اتجار ٭

قال النبی صلی الله علیه وسلم

کل امتی یدخلون الجنة

الا من ابی قیل ومن ابی قال من اطاعنی

فدخل الجنة ومن عصانی فقد ابی ٭

گفت پیغمبر درآید در جنان ❊ هر که باشد طاعتم را هم روان ❊
آنکه نافرمان بود در امر و نهی ❊ دایما باشد با آتش هم عنان ❊

قال النبی صلی الله علیه و سلم

بدأ الاسلام غریبا و سیعود

کما بدأ فطوبی للغرباء ❊

بود در غربت مسلمانی نخست ❊ بازگردد او بآغاز نخست ❊
پس خوشی بادا عمر دی بی نوا ❊ زانکه کردی غربت اندر وی نشست ❊

تعبیر بزرگ داشتن هو ص ح

قال النبی صلی الله علیه و سلم من وقر

صاحب بدعة فقد اعان علی هدم الاسلام ❊

هر که سازد بدعتی را پیشوا ❊ خوار دار او را نه تعظیمش نما ❊
زانکه آن یاری بود بر هدم دین ❊ گفت پیغمبر تو این مید الیقین ❊

قال النبی صلی الله علیه و سلم

الذین ص ح

نعم الرجل الفقیه فی الدین ان احتیج

الیه نفع و ان استغنی عنه اغنی نفسه ❊

هان خوش است مردیکه دانا شد بدین — کو ز مهر علم او رخشد زمین
گر بود حاجة باو نافع بود — ورنه سازد خویش را از متقین

قال النبی صلی الله علیه وسلم تدارس
العلم ساعة فی اللیل خیر من احیاها

گفت پیغمبر که ذکر علم دین — که یکان ساعت بود اندر شبی
بهتر است میدان ز زنده داشتن — پس بزیب ذکر آرا هر شبی

قال النبی صلی الله علیه وسلم ان اشر — من ص ص
الناس یوم القیمة عالما لا ینتفع بعلمه — عند الله منزلة ص ص ص
ای هو م

گفت پیغمبر که آنکه بدتر است — نزد حق روز قیمة عالم است
که بعلم خود نباشد بهره ور — هر که عامل شد بعلمش کامل است

قال النبی صلی الله علیه وسلم الحکمة ضالة — الکلمة الحکیمة ص ص
الحکیم فحیث وجدها فهو احق بها

هست علم دین ز دانا گم شده — پس چو یابد او بود آنرا سزا
پس همی باید ترا زاو اقتباس — زانکه علم دین است و راهنما

16

قال

قال النبي صلى الله عليه وسلم من
شهد ان لا اله الا الله وان محمدا
رسول الله حرم الله عليه النار

هر که گوید از صمیم قلب آنکه ❀ نیست معبودی بجز معبود حق ❀
وانکه احمد را فرستاده است او ❀ می نکو داند ورا در نار دق ❀

قال النبي صلى الله عليه وسلم ان
الشيطان يجري من الانسان مجرى الدم

راستی از دیو مرجوم لعین ❀ میرود در انسان بجای خون همین ❀
ای تو مردوده زشر آن شریر ❀ هان بحفظ حق میشو مستعین ❀

قال النبي صلى الله عليه وسلم من كذب
على متعمدا فليتبوأ مقعده من النار

هر که بر من کرد عزم کذب را ❀ گشت آماده جهنم مر او را ❀
پس تو عزم کذب را اصلا مکن ❀ تا نگردد مر ترا آتش سزا ❀

قال النبي صلى الله عليه وسلم وما

اجتمع قوم في بيت من بيوت الله يتلون
كتاب الله ويتدارسونه بينهم الا نزلت
عليهم السكينة وغشيتهم الرحمة وحفتهم
الملائكة وذكرهم الله فيمن عنده

چون فراهم شد گروهی مسلمان ۞ از برای خواندن و درس قرآن ۞
درمیان خانهٔ از خانهای خدا ۞ کان برای قرب حق گشته بنا ۞
از سحاب لطف حق بارد بران ۞ رحمت و آرام و افضال گران ۞
پس ملایک گرد آن گردد ازان ۞ تا پذیرد حق تعالی کارشان ۞
یاد سازد مر اورا یزدان حق ۞ نزد آن جمعی که در قرب اند سبق ۞

قال النبي صلى الله عليه وسلم من
بطأ به عمله لم يسرع به نسبه ۞

انکه کرده در عمل تقصیرها ۞ یا که تاخیرش نماید اورا ۞
نفع ننماید ورا خوبی نسب ۞ در جهان باقی آن دار جزا ۞

قال النبي صلى الله عليه وسلم

خصلتان لا يجتمعان في منافق

حسن سمت ولا فقه في الدين

وانکه دو خصلة نگردد مجتمع		در منافق کوز دین شد منقلع

آن دو حسن خلق و علم دین دان		تو بصدق این قول پیغمبر بخوان

قال النبي صلى الله عليه وسلم

من سئل عن علم علمه ثم كتمه

ألجم يوم القيمة بلجام من النار

هرکه شد پرسیده اش از علم دین		علم را پوشید او از اهل کین

بسته خواهد شد بروز رستخیز		هان و هان او به بند آتشین

قال النبي صلى الله عليه وسلم

المراء في القرآن كفر

ای الجدال

هان تو ایقان دار ای مرد خدا		آنکه ریبه نیست در قرآن روا

بالیقین ریب اش تو عین کفر دان		این سخن را گفت شاه انبیا

قال النبي صلى الله عليه وسلم

ان هذا العلم دين

فانظروا عمن تأخذون دينكم

راستی این علم همان دینست دین پس کنید احتیاط اش از اشخاص عدول

و از ثقه باید ستاندن علم را تا رهید از جهل و از شر ضلول

لا کم کرحمة الله العین
في الاحادیث النبویه
صلی الله علیه وآله
وصحبه وسلم

ای دوست

دندان مصطفی را از دست بشکنیم

ایوب صابر اند از قهرهای ما

که زهر را نصیب بحلق حسن کنیم

که تیغ بر حسین کشند کربلای ما

گاهی بدار فکنیم در آتش خلیل را

قربان کنند اگرچه نبیره رضای ما

ما نوح را ز طوفان سر کشته کرده ایم

موسی همی شعیب باید و بیضا عصای ما

[illegible] الکتاب
فتوح الحرمین

بسم الله الرحمن الرحیم

ای دو جهان غرقهٔ آلای تو — کون و مکان قطرهٔ دریای تو

مبدأ اشیا شد الهیت — عین وجود آمده ماهیت

جمله ذرات نمود تو اند — پرتو خورشید وجود تو اند

هستی هر هست شد از هست تو — بود و جود همه در دست تو

آنچه نمود آن بظهور تو بود — بود تو و غیر تو جمله نبود

تو قدم خود ننهاده برون — پر ز تو آفاق درون و برون

مرتبهٔ ذات تو بیش است ازان — کاوردش نطق بسلک بیان

حمد تو از حیطهٔ نطق است بیش — ناطقه افکنده سپر عجز پیش

وه چه عبارت که بفهمد کسی
هم نرسد گر بدهد جان بسی
عقل فرو ماند بپای دلیل
کی رسد آنجا که نشد جبرئیل
گر بقدم بانگ زند مور لنگ
کی بمسیحا رسد او بی درنگ
در کل ما چهره کشائی تو
داده گواهی بخدائی تو
پیش جلال تو زمین و زمان
ذره صفت در ته نه آسمان
در صدد تابش خورشید و ماه
نیست درخشندگی برگ کاه

احسن ما هست به ذو الهمم
ذکر جمیل تو ولی النعم
چون نعم اوست برون از خیال
کیف یوادیه لسان المقال
نعمت او بیشتر از شکر ماست
شکر هم از نعمتهای خداست
گرچه زبان صد بود هم بشکی
شکر وی از صد نتوانم یکی
بس نتوان شکرگذاری او
گرچه کنم شکر بیاری او
گوهر جان در صدف تن نهاد
نور خرد در دل روشن نهاد

ز دست توانا دل و جان و تنم | شکر گدا این نعم او کنم
داد مرا نعمت توفیق حج | من قرع الباب و لَجّ و لج
در حرم خویش مرا ره نمود | زنگ ظلام از دل کمره زدود
داد مرا در حرم خود مقام | ساخت مرا طائف بیت الحرام
داد مرا دولت دیدار او | دست من آویخت در ادوار او
ظل جلالش به من فکند | داد رهائی دل و جانم ز بند
این بود از فرط عطا و کرم | کو چو منی بار دهد در حرم
بر در ارباب کرم منع نیست | خواه در آ خواه نشین خواه ایست
ای همه کس را بدرت التجا | کعبهٔ دل راز تو نور و صفا
از حشمت کعبه سیه خانه ایست | وز حرم پاک تو کاشانه ایست
نام یمین بر حجر الاسودش | داغ بیار تو بود بر یدش
ای کرمت واسطهٔ بود ما | خانهٔ تو کعبهٔ مقصود ما

شد حرمت

شد حرمت زینت باغ جهان — خانهٔ تو چشم و چراغ جهان
کیست که پروانهٔ این خانه نیست — واله و سرگشته و دیوانه نیست
خانهٔ تو دیدهٔ هر معبدست — مردم دیده حجر الاسود است
چشمهٔ زمزم که ترا در حرم — هست ز سرچشمهٔ بحر کرم
آینهٔ صاف دل طاهرست — نیست درو هیچ خفا ظاهرست
سوی تو باشد همگی سعی ما — غیر تو ما را نبود مدعا
شاهد حسن تو ز روز ازل — بود به بی مثلی خود بی بدل
خواست که ظاهر شود از هر لباس — جلوهٔ بی حد کند و بی قیاس
معرکهٔ عالم ازآن راست شد — هرچه درین معرکه میخواست شد
گلبن امکان چو شگفتن گرفت — بلبل جان حمد تو گفتن گرفت
نیست ز تو یافت نشان وجود — نیست شود باز بجائی که بود
چون ز ازل ملک دو عالم تراست — شاهی آن نیز مسلم تراست

عزت و خواری ده هر سر که هست　　نیست کن هست کن هر چه هست

برکمر کوه جواهر نشان　　وز گهر ابر زواهر فشان

میوهٔ مرطوب ده از چوب خشک　　قند زنی رنگ ز گل بو ز مشک

جز تو کسی ساکن این دیر نیست　　جمله تویی در دو جهان غیر نیست

این نبود خانهٔ اهل مجاز　　کانست که بسته و گاهیست باز

این حرم محترم کبریاست　　محرمی از خلوت خاص خداست

از در و درگاه کریمان چه باک　　کز همه آفاق در آیند پاک

لیک بود ز ادب شرط راه　　چه در درویش و چه ایوان شاه

ره ندهد آنکه ندارد ادب　　کس بدرون ره نبرد بی طلب

ما قدم خود نه بخود سوده ایم　　بی طلبی راه نه پیموده ایم

زمزمهٔ صیت از آن خلیل　　بوده درین بادیه ما را دلیل

میر شکار ار نزند طبل باز　　باز نیاید بسر دست باز

نازند

تا نزند بانگ صفیری بگوش
مرغ نیابد بچمن در خروش

داعی ما داده بخود راه ما
منظر خود کرده نظرگاه ما

ما همه مهمان و خدا میزبان
به که فضولی نکند میهمان

آنکه برین خوان کرم تاختة
قوت دل از خون جگر ساختة

دل که نه پرورده بخون جگر
به که شود خاک چو عضوی دگر

آنکه ترا گوهر گنجینه ساخت
کعبهٔ جان در حرم سینه ساخت

هر که بعالم همه عشاق او
از دل و از جان همه مشتاق او

آه که هر ذره رقیب من اند
در طلب وصل حبیب من اند

آنکه رقیبی دهدش خار خار
شهر به تنگ آرد از افغان زار

من که ندارم بجهان جز رقیب
چون نشوم سوخته چون عندلیب

هر دو جهان پر کنم از دود آه
تا نکند کس برخ او نگاه

در پی هر کوی غباری شوم
از پی هر دیده بکاری شوم

چو خار

چون سگ دیوانه دوم کو بکو   عربده با خلق کنم روبرو

گر بکنندم همه قصد هلاک   چون تو شوی یارم از ایشان چه باک

تا کی و تا چند ازین گفت و گوی   صورت غیر از نظر من بشوی

گفت تو باشد بمن و من بتو   باز کنم دیدهٔ روشن به تو

هر چه بجز تو همه مستور ساز   بلکه خودی هم ز خودم دور ساز

مینگرم بر در و دیوار تو   سیر کنم در همه اطوار تو

تا نشود پردهٔ هستی جدا   کس نشناسد بخدائی خدا

آه که این پرده مرا کور کرد   زخم بچشم زد و ناسور کرد

چون که نیم محرم دیدار تو   مینگرم بر در و دیوار تو

خانهٔ تو خانهٔ چشم منست   زانکه جهان بر من ازان روشنست

در نعت حضرت رسالت پناه محمدی صلعم

وقتی ازین پیش درین کو مقیم   بی بدلی بوده چو دُرّ یتیم

این چه زمینست که عرش برین — رشک برد با همه رفعت برین
نخل نبی سرزده زین آب و گل — کش ثمره بوده همه جان و دل
رسته ازین باغ بسی گل عجب — کش بُده جبریل امین عندلیب
سرو قدی سر بفلک آخته — سایه بنخل ملک انداخته
لال از آن طوطی شکر شکن — آمده با روح قدس در سخن
علت غائی همه عالم اوست — سرور اولاد بنی آدم اوست
واسطهٔ فیض وجود همه — رابطهٔ بود و نبود همه
مانده همه جا اثر روی او — هر دو جهان قسمت یکموی او
تا زده بر تختهٔ مکتب رقم — بر خط پیشینه کشیده قلم
ای شرف عرش بنعلین تو — وی همه فقر و فنا دین تو
خطبه در آنروز بنام تو بود — که نه زبان بود و نه گفت و شنود
پیشتر از آمدن زر زکان — سکهٔ تو بود بعالم عیان

این همه بر اهل بصیرت عیانست — کنت نبیاً ز تو مشعر بر آنست

گرد ظهوری و پس آمد دگر — دولت پیشینه همه سر بسر

نوبتی دولت تو تا ابد — نوبت پیغمبری تو زند

هر نبی از دهر که دامن فشاند — دامن او آتش معجز نشاند

معجز تو تا بابد چونکه هست — رونق کار تو نیابد شکست

آنکه شرف یافت بدیدار تو — جان چه بود تا کند ایثار تو

ما نه تو دیدیم و نه آنکه تو دید — نه دگری هم که بآن کس رسید

خود بخود از تو بخیالی خوشیم — پیش نظر از تو مثالی کشیم

محنت مجنون و غم کوهکن — این ز نظر خواسته آن از سخن

ما ز تو محروم و ز آواز تو — کشته چنین عاشق جانباز تو

تو همه لطف و عطا و کرم — چشم رضا چون نهی از ما بهم

محی از اف پا نه دل لب به بند — کو دل تو باز رهاند ز بند

هر دم از آن باغ بری میرسید تازه تر از تازه تری میرسید

تا که باشنی عشق آن بسته شد وه چه عجب بسته گلدسته شد

آن ده و دو همچو بروج فلک نظم جهان داد سما تا سمک

باز از آن غنچهٔ خونین کفن رسته گلی تازه و تر چون سمن

گلشن دین یافت ازو زیب و زین گلبن توحید علی حسین

سر زد ازو باز نهال عجب داد ثمرهای علوم و ادب

شد صدف گوهر عالی فرش ساخته شهری که علی شد درش

علم که در روی زمین وافرست از دم عیسی نفس باقرست

باز شگفته گلی از باغ او داده جلا دیدهٔ مازاغ او

بست دهان دگران را بگفت غنچه شدند آن همه و او شگفت

صادق و صدیق بصدقش خبر ناظر و منظور بجنبش نظر

باز از آن گلبن عالی تبار وه چه رطب بود که آمد ببار

کام ولایت شده شیرین ازو　　یافته تمکین عجب دین ازو

آنکه ببرد از دل اغیار بیم　　کاظم غیظست بخلق کریم

باز دمید از چمن او گلی　　کامده روح القدسش بلبلی

خاک خراسان شد ازو مشکبوی　　خلق بآن بو همه در جستجوی

دم چه زنم از صفت بیحدش　　داده پیمبر خبر از مشهدش

خلق محمد کرم مرتضی　　هر دو عیان کرده علی رضا

باز از آن طینت عنبر سرشت　　جلوه گری کرد گلی از بهشت

برده بتقوی گرو از ما بقی　　شهرت از آن یافت بنام تقی

سر زد ازو باز علی منظری　　در صف شیران وغا صفدری

زنگ زدای دل هر متقی　　گلشنش گشته از آن رونقی

او بتفاوت شده آئینه　　کو فکند عکس بگنجینه

گنج وفا کان سخا و کرم　　سایه ده طوبی باغ ارم

زاده

زاده از و زبدهٔ پیغمبری — محسن و احسن حسن عسکری
باز چه گویم چه گلی زو دمید — وه چه عجب گلشنی آمد پدید
نکهت او برد ز دلها گمان — پر شد از و دامن آخر زمان
رشته که از حق به نبی بسته شد — باز بآن سلسله پیوسته شد
نقطهٔ آخر چو باوّل رسید — کار بدایت بنهایت رسید
هادی دین مهدی آخر زمان — خلق جهان یافته از وی امان
گفت نبی کز پی ظلم و فساد — روی زمین پر کند از عدل و داد
قاتل دجال بشمشیر کین — با دم عیسی نفس او قرین
هر یک ازین گوهر گیتی فروز — داده بشب روشنی نیمروز
هر که بدین سلسله پیوسته شد — روز قیامت ز بلا رسته شد
من که در آن روضه ریاضت کشم — زان گل و گلزار ببوئی خوشم
نکهت آن عطر کفن بس مرا — خار و خس سرو سمن بس مرا

غالیه سا گشت از آن کلک من | مشک تر افشاند بروی سمن
ریخت بر اوراق سمن مشک ناب | گر در قلم باعث نظم الکتاب
پیر خرد را چو ازین مختصر | فهم شد از یثرب و بطحا خبر
زآن خبرش فیض ازل رو نمود | بر دل و جانش در راحت کشود
چون بفتوح دل و جان شد سبب | کرد فتوح الحرمینش لقب

آغاز کتاب در تهنیت و عزیمت این سفر خجسته اثر

ایکه درین راه قدم مینهی | دان که قدم بر سر جم مینهی
دست ز دامان غرض باز کش | پای تردد ز ره آز کش
مال کسان را بکسان باز ده | راه وصیت بزبان ساز ده
حامل اموال مظالم مشو | در ره دین طاغی و ظالم مشو
گر همه یک حبه بود مالشان | تا بتو نایش بصاحب رسان
نقد طبیعت بطبیعت سپار | سالک ره را بودیعت چه کار

نقد

نفس بتقویش وصیت نمای | راحله را تن‌ده زینت نمای

عزم تو بس مرکب رهوار تو | گو برساند به ره آزار تو

گر نبری ره بقطار و مهار | قطرهٔ اشک آر روان در قطار

محمل خود ساز کن از دود آه | تا کندت سایه بگرمای راه

زاد تو تقویست که آن از تو زاد | هست بقرآن صفتش خیر زاد

آبله زین پا چو برآری بپای | پای تو گردد همه جا دیده سای

آبله پا به از آن چشم سر | کو نگشود است در آن کو نظر

نشنود ار گوش تو بانگ جرس | بانگ جرس نالهٔ زار تو بس

چون بجز یغا جسدم که هواست | تیز زبانی چو مغیلان کجاست

گر برسد زخم مغیلان چه باک | سینهٔ گل هم بود از خار چاک

ور کندت خار چو گلزار تن | غنچهٔ آن خار شو و دم مزن

رنجه مشو از ستم خار راه | کان گل مشکین شودت عذر خواه

در حسب حال مصنف و رسیدن باحرامگاه

سالی ازین پیش ز دیر خراب / در دلم افتاد یکی اضطراب

طیر دلم سوی حرم ساز کرد / بال بهم برزد و پرواز کرد

خضر رهم تخته بدریا فکند / موج زد و رخت بسطحا فکند

چونکه رسیدم بزمین حجاز / بوسه زدم از سر صدق و نیاز

شوق حرم در دل من جوش زد / کوکبهٔ عشق ره هوش زد

مرغ سحر از پس صد انتظار / یافت چو بر جانب گلشن گذار

چون اثر قرب مصوّر شود / جاذبهٔ عشق فزونتر شود

نکهت گل بر سرش از باد ریخت / خانهٔ هستیش ز بنیاد ریخت

بوی گلش برد شکیب و قرار / نغمه سرا گفت با فغان زار

شوق گلی برده دلم جان ز دست / کرده مرا بیخود و مجنون و مست

زان گل مشکین نفسم مشکبوست / طایر جان مرغ خوش الحان اوست

عالم او یک گل و صد گونه خار — هر طرفی بلبل او صد هزار

من ز جفای روش چرخ پیر — کشتهٔ صحرای جدائی اسیر

هر که جدا ماند ز کوی حبیب — در همه جا هست اسیر غریب

بهر خدا مطرب عاشق نواز — ساز کن آهنگ مقام حجاز

حال غریبی و اسیریم بین — ز آتش دل رنگ زریریم بین

از پی تسکین دل بی دلان — یکدو سه بیتی ز فراقم بخوان

نغمهٔ نوروز عرب باز گوی — هم بزبان عربی راز گوی

مست من الحزن ار حسنی بلال — عن لدی الهجر حدیث الوصال

ساز کن آن پرده که عاشق کش است — هوش ربا روح فزا دلکش است

یاد کن آن ناله که شبهای تار — خیز دم از جان بتمنای یار

نامده مضراب هنوزش برود — کامده از دیدهٔ ما زود رود

حاصل از اندوه و غم اشتیاق — وز الم غربت و درد فراق

پای ز سر کرده قدم میزدم
ذکر حرم بود چو دم میزدم

بوسه زنان کوی بکوی میشدم
پای چو شد سوده برو میشدم

سوخته از گرمی ره بال و پر
ساخته با چشم و لب خشک و تر

جمله خلایق ز عرب تا عجم
بادیه پیما بهوای حرم

نعره زنان جامه دران میشدند
جمله بفریاد و فغان میشدند

رنج سفر برده و تشویش راه
تا که رسیدند باحرامگاه

رفته قمرشان همه در میغ گرد
گونه دگرگون شده از گرم و سرد

دست شده کوته و ناخن دراز
سینه پر از آتش و دل در گداز

ز آتش دل شعله فروز آمدند
جمله در آن عرصه فروز آمدند

پیر خرد گفت در آن مرحله
از ره تعلیم که ای قافله

سنت راه است که در این مقام
پاک نمایند یکایک تمام

آینهٔ خویش جلائی دهند
زنگ زدایند و صفائی دهند

غسل برآرند در آب ازنخست / تا شود احرام بر ایشان درست

گرد غباریست که بر خاطر است / نی همه آن گرد که بر ظاهر است

موی سرت جمله علاقات دل / کانست باسباب جهان متّصل

یک بیک آنها همه را دور ساز / کعبه صفت خانه پر از نور ساز

اوّل از آلایش تن پاک شو / پس بحریم در او خاک شو

بر سر آن خاک بریز آب رو / نیّت غسل آور و کن شست وشو

جان به نیاز آر و بدن در نماز / سجده کن آنکه بره بی نیاز

بعد نماز از سر صدق و یقین / نیّت احرام نما اینچنین

اَللّٰهُمَّ اِنِّی اُرِیدُ الحَجَّ فَیَسِّرهُ لِی وَتَقَبَّلهُ مِنِّی

ای شده در جستن حج ره نورد / هست درین نیّت حج تو فرد

ور بودت میل بحج قران / نیّت ازینسان گذران بر زبان

اَللّٰهُمَّ اِنِّی اُرِیدُ الحَجَّ وَالعُمرَةَ فَیَسِّرهُمَا وَتَقَبَّلهُمَا مِنِّی

ورزپی عمره کشد دل ترا | به که باین لفظ کنی ابتدا

اَللّٰهُمَّ اِنِّی اُرِیدُ التَّمَتُّعَ فَیَسِّرْهُ لِی وَتَقَبَّلْهُ مِنِّی

حج تمتع بود ارکان تو | بلکه در اشهر بود احرام تو

ای ز تمتع شده احرام بند | سازمت از اشهر حج بهره مند

غرهٔ شوال بود ابتداش | هشتم ذوالحجه بود انتهاش

نیت احرام پی عمره گیر | لیک در اشهر بودت ناگزیر

حج تو عمره بود آن ابتدا | نیت آن لیک در اشهر نما

هم بهمین سال بهنگام حج | عزم نما از پی احرام حج

نیت حجت چو بموسم شود | حج تمتع به تو لازم شود

از پی رمیت چو بود دسترس | دم شودت لازم این ملتمس

گر نبود دسترس دم ترا | روزه بود در عوض آندم ترا

روزه ده روزه بود بر تو دین | تا که بود حج تو با زیب و زین

پس از در ایام حج اوّل ادا	با عرفه ترویه و نحر را
این سه بود وقت شروع حج	نیست دگر بعد رجوع حج

طریق بستن احرام و تلبیه گفتن

چونکه باحرام نمائی قیام	بر تو شود فعل طبیعت حرام
از پی احرام ازار و ردا	به بود ار سازیش ازهم جدا
بر صفت مرده درآ در کفن	جامهٔ احرام بپوشان بتن
زندگی آزادگی است ازہمه	میل زحج مردگی است ازہمه
مُردهٔ او با کفن پاره به	عاجز و افتاده و بیچاره به
سرو و گُل و یاسمن و نسترن	با کفن پاره روند از چمن
رو بره آنانکه گراینده اند	نعرهٔ لبّیک سراینده اند
تلبیه را ساز به نیّت قرین	زانکه حدیثیست موافق بدین
تا نکنی تلبیه محرم نهٔ	کسب کن و واقف عالم نهٔ

تلبیه اینست نکو گوش دار	نعرهٔ بی تلبیه گفتن بر آر

لَبَّیْکَ اَللّٰهُمَّ لَبَّیْکَ لَا شَرِیْكَ لَكَ لَبَّیْك
اِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ لَا شَرِیْكَ لَك

نعرهٔ لبیک ببانگ بلند ... هست بر اهل بصارت پسند
تلبیه با نیت چون گشت یار ... دست از افعال طبیعت بدار
گر سر موئی کنی از خود جدا ... بر تو شود واجب و لازم فدا
زانکه تو از خویش نهٔ آنزمان ... از چه بری دست بمال کسان
مال کسان به که صیانت کنی ... جرم کنندت چو خیانت کنی
آنچه در احرام حرامست از آن ... دور شو و میل مکن سوی آن
اذّن فی النّاس ندائیست عام ... تو بجواب آمده بین الانام
دعوی خاصی کنی و امتیاز ... خاص نباشد همه کس جز ایاز
بهر همین شد دل خاصان دو نیم ... حالت لبیک ز امید و بیم

حکایت

حکایت بیخودی علی بن الحسین در حال تلبیه گفتن

سرو بن روضهٔ صدق و صفا — تازه نهال چمن اصطفا

قرّت عینین نبیّ و ولی — میوهٔ بستان بتول و علی

داد جمالش دل و دین زیب و زین — کعبهٔ آمال سبی علی حسین

در ره حج قافله سالار بود — چون که بمیقات فتادش ورود

رفت در احرام چو ماه تمام — رهبر از و قافلهٔ مصر و شام

گشته رفیقان همه لبّیک گو — او شده در بحر تحیّر فرو

غنچه اش از باد کسان وانشد — از جهت تلبیه گویا نشد

لرزه بشمشاد فتادش چو بید — زرد شدش لاله و نرگس سفید

جعد مطرّاش در آمد بهم — شاخ گلش گشت ز اندیشه خم

خلق در آن فکر که این حال چیست — شد متکلّم چو زمانی گریست

گفت که لبّیک بجای خودست — لیک مرا گریه ز بیم ردست

خوف ردم هست و رجای قبول — مانده درین خوف و رجایم ملول

چونکه به لبیک زبان برکشود — بیخودی صعب بدو رو نمود

ناقه اش افگند بروی زمین — گرد زمین را فلک چارمین

گرفته از ناقه نجاک او چه باک — نور فته نیز ز گردون نجاک

آنکه سپهر ش بود احرامگاه — جامهٔ احرام کند گرد راه

تا که با تمام نشد مهتدی — زو نشد آن رعشه و آن بیخودی

آنکه کریم ابن کریمست اوست — سوختهٔ آتش ہمیت اوست

سلسلهٔ شان سلسلهٔ من ذهب — هر یک از ایشان عجب من عجب

هر که بآن سلسله پیوسته شد — از ستم حادثه وارسته شد

آن که بود آل رسول امین — وقت عبادت بود احوالش این

رسیدن موسم حج

ای شده ات کوی وفا معتکف — معتکف او تو ز روی شرف

بادترا مژده که موسم رسید — از شب غم صبح سعادت دمید

هفتم ذو الحجه شد ای ساربان — ناقه برقص آر و حدی برزبان

راه حدی را زبان ساز ده — ناقه برقص آور و پرواز ده

مهلت ایام تعلل نماند — فرصت هنگام تغافل نماند

منبر وا از حد الم انتظار — منتظر از پی دیدار یار

منتظر اند اهل نظر سال و ماه — واله و حیران ز پی یک نگاه

خطبه ادا کرد خطیب عظام — زلزله افکند به بیت الحرام

فرش ز منبرها همه برپای شد — پای ستونها همه از جای شد

ناقه سراسیمه شد و شوقناک — مرده برآورده سر از جیب خاک

جمله درین ره شده بی پا و سر — گشته چو مجنون و ز مجنون بتر

این چه کیا بود که در خم فکند — شور عجب در دل مردم فکند

کرده خلایق ز پی اهتمام — نیت احرام به بیت الحرام

تو شده محرم حج قبل ازین — مانده احرام ثوابت چنین

آمده از راه وفا ماه وصال — محرم حرمت بحریم وصال

خوش دو سه روزی بسر آورده — نخل سعادت ببر آورده

وقت شد اکنون که بهوقت روی — وفق اسرار معانی شوی

جمله حریفان چو ازین بزمگاه — روی نهادند زهر سو براه

روی براه از همه سو آنگروه — هودجی آراسته با صد شکوه

هودج لیلیست مگر درمیان — کاین همه مردم شده مجنون آن

دشت ز مجنون پر و لیلی بجی — جمله شده واله تمثال وی

در تعریف حرم محترم

شعله زد از دور چراغ حرم — همچو گل سرخ ز باغ ارم

آتش موسی ز دلم برفروخت — شعله زد و خرمن هستی بسوخت

من بهمان نور شدم سوی طور — چونکه رسیدم بحوالی نور

بس که مهابت بدلم رو نمود — چشم نیارستم از اوّل کشود
بر صفت مرغ بصر دوخته — بال و پر از گرمی ره سوخته
زمزمهٔ زمزمم آمد بگوش — تازه شد از شوق ویم عقل و هوش
سیل سرشک از مژهٔ اشکبار — سر زد و جیحون شد از آنم کنار
در بدنم روح بپرواز شد — دیده ام از شوق رخش باز شد
دید پری روصنمی در قیام — کرده بسر پیرهنی مشک فام
نخل قدش را که بود شمع نور — سایه نشین سدره و طوبی و حور
شد متحرّک ز نسیمش نقاب — گشت منوّر ز رخش آفتاب
برقع مشکین ز رخش بر شکست — یافت فروغ گل و عنبر سرشت
مهر جمالش چو مرا رو نمود — روی نمودم بزمین سجود
چشم گشادم بگل روی او — قوّت دل یافتم از بوی او
خال سیاهش که بود مشکناب — مردمک دیده ازو نوریاب

سرمهٔ کش چشم غزالان چین | داده سیاهیش گواهی برین
نقطهٔ نه دایرهٔ آسمان | نقطه صفت هست سیاهیش از آن
کربصفت جامه سیاه آمده | نور ده طلعت ماه آمده
کسوتش آمد ز ازل مشکسای | در ظلمات آب خضر کرده جای
آمده با خلعت عنبر سرشت | غنچهٔ مشکین ز ریاض بهشت
تازه گلی رسته ز باغ خلیل | روشن از و چشم و چراغ خلیل
نکهتش آفاق گرفته فرو | عرصهٔ عالم شد از و مشکبو
گشته ملقب بسر کوی دوست | پر شده سر تا بسر از بوی دوست
تافته انوار الهی برو | فیض ازل نامتناهی درو
یافته رضوان بطوافش حضور | خاکدرش رفته بگیسوی حور
طوق نهِ گردن جان موی او | نور ده چشم جهان روی او
سایه ده طوبی و باغ ارم | خلوتی پرده سرای قدم

برده

برده بظل کرمش عرش راه　　مشعله دار حرمش مهر و ماه
گر بشرف مهر و مه افسانه اند　　حلقه بگوشش درین خانه اند
قصر فلک مشعله افروز او　　کون و مکان بر همه چون روز ازو
وضع قنادیل وی از هر طرف　　اختر جان را شده بیت الشرف
خیل کبوتر بهوا بر بپر　　در طیران چون ملکش گرد سر
بر در بامش ز کمال وداد　　طوف کنان بر صفت گردباد
ز آتش شمع رخ جان پرورش　　سوخته پروانه صفت بر سرش
نیست دمی ز آتش مهرش بری　　رنگ رخش زان شده خاکستری
در صفت طول قد هر منار　　طعنه زده بر فلک زرنگار
پایه ز اوج فلکش مرتفع　　با شجر سدره شده مجتمع
سایه اش از غایت اعلای چرخ　　غاشیه افکنده ببالای چرخ
آمده از سدره بوقت نماز　　روح قدس بر سر او نغمه ساز

برزده از رفعت عالی فرش | مرغ سحر نغمه سرا بر درش
زمزمش از غایت صافی لطیف | منبر با رفعت بیت شریف
گشته نمایان ز کمال سپهر ور | بر صفت کوثر و طوبی و حور
چتر مقامات رباعی در آن | بر سر هر قوم شده سایبان
هر طرفش منزل عالی فری | گشته عیان خوبتر از دیگری
جملگی از سیم و زر آراسته | خوبتر از یکدگر آراسته
عقل کهن را بکمال سخن | در صفتش نیست مجال سخن
ای دل اگر بهر زبان آوری | بر تنت از روی سخن پروری
صورت هر موی زبانی شود | در صدد شرح و بیانی شود
در صفت این حرم ذوالجلال | نکته گذاری بودش ماه و سال
نیست مجال این که ز اوصاف آن | یکسر مو شرح نمودن توان
هست چو توصیف مجالس محال | به که درین قصه شوم گنگ و لال

یک

لیک ز گفتار و شعار سلف　　بلکه ز اسرار کبار سلف

در صفت این صنم حورزاد　　یک دو سه بیتی ز عزیزیست یاد

گر اثر طبع لطیفت قوی　　یافته در ملک سخن خسروی

عارف جامی که ز جام الست　　آمده از میکدهٔ عشق مست

نشأهٔ می در سرش آورده جوش　　آمده زان نشأه دلش در خروش

روح برقص و بزبان در سرود　　خون دل از دیده روان رود رود

چشم تر افکنده بسوی سخن　　پرده برافکنده ز روی سخن

گشته در آن پرده سرا نغمه ساز　　بسته نوائی بمقام حجاز

آمده گویا بزبان مقال　　داد سخن داد بسحر حلال

از پی تعریف حرم آه آه　　کرده ادائی که فوادی فداه

رو بحرم نه که درین خوش حریم　　هست سیه پوش نگاری مقیم

صحن حرم روضهٔ خلد برین　　رو بجنان صحن مربع نشین

قبلهٔ خوبان عرب روی او — سجدهٔ شوخان عجم سوی او

باد چو در دامنش آویخته — غالیه در جیب جهان ریخته

تا شکنی شیشهٔ ناموس و ننگ — کرده نهان در تهٔ دامانش سنگ

باز شکن طرهٔ شبرنگ او — دیدهٔ جان سرمه کش از سنگ او

سنگ سیاهش که از آن کوه بهست — دست تمنای یمین اللهست

چون تو از آن سنگ شوی بوسه چین — بوسه زن دست که باشی ببین

ای دل از الطاف عمیم اله — یافته در حرم قرب راه

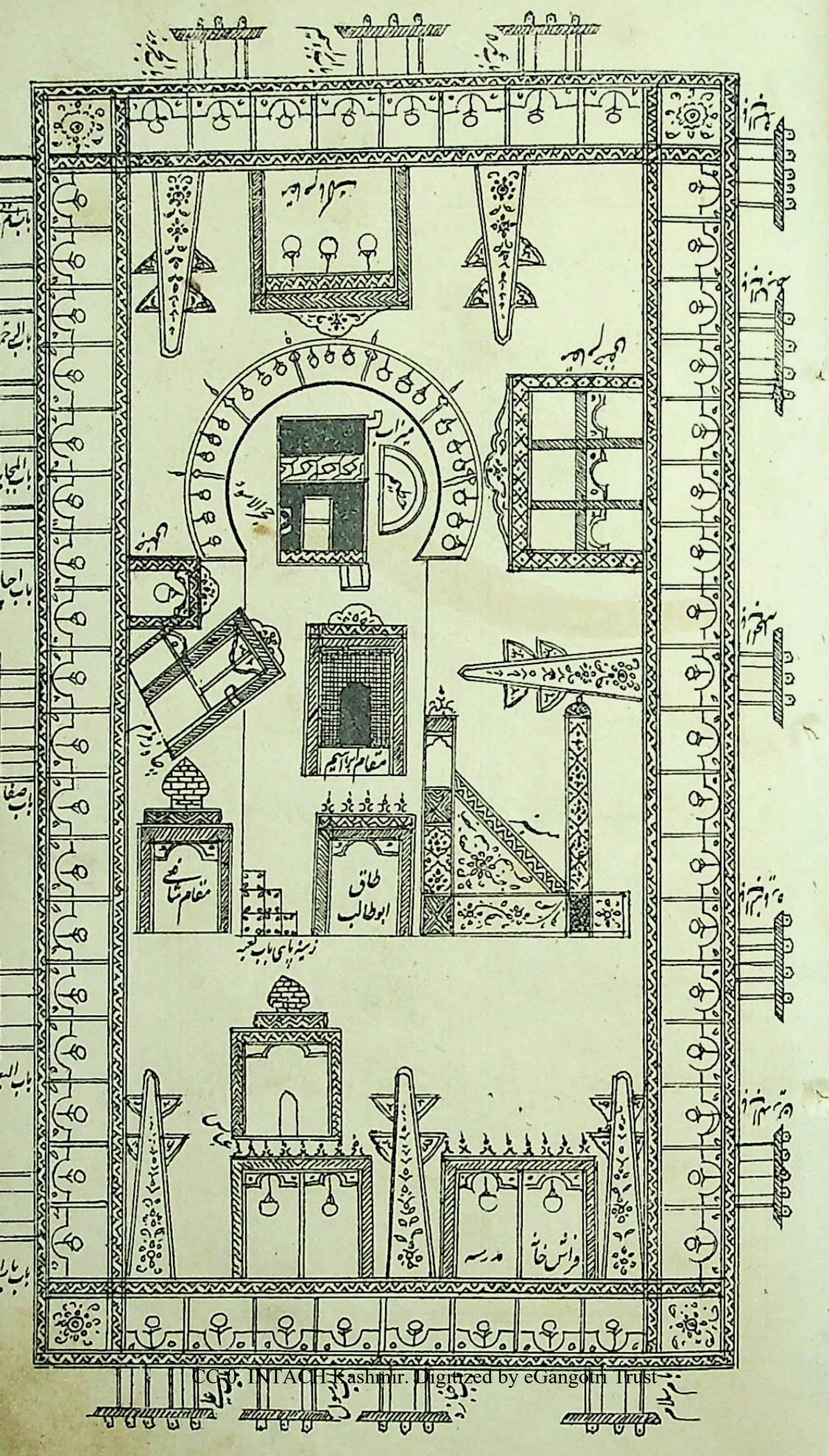
چشم کشا صنع الهی ببین — حسن ازل تا به تناهی ببین

خانه پر از نور و حرم پر صفا — هر یک از آن رنگ چو کوه وفا

آمده این خانه در آفاق طاق — گرد بگردش همه طاق و رواق

خانه چه گویم که یکی کوه نور — سایهٔ آن پردهٔ عفو غفور

دیدهٔ جان نور ده از روی او — طوف نما گرد سر کوی او

میزاب
مقام ابراهیم
مقام شافعی
طاق ابوطالب
زینه های باب کعبه
مدرسه
فراش خانه

گشتم از آن واله و حیران و مست — خانه هستیم شد از پای بست
نعره زنان رو بمطاف آمدم — سینه کنان بهر طواف آمدم
گشت مشاهد کرم بیحدش — بوسه زدم بر حجر الاسودش
چرخ زنان طوف کنان بر حضور — من شده پروانه و او شمع نور
ناگهم اندیشه گریبان گرفت — عقل سراسیمه شد اندر شگفت
حیرت بسیار مرا رو نمود — بوالعجبیهای خیالم ربود
کاین چه اساس است بصد عز و ناز — کامده مهر فلکش ز اهل راز
نکته درین گردش پرکار چیست — باعث این گرمی بازار چیست
چیست که با همه یگانگی — یافته زو منصب پروانگی
سعی بود از چه و قربان ز چیست — رمی حجار و تن عریان ز چیست
عقل که مانده پس دیوار دین — کی شود آگاه ز اسرار دین
دل که بر و تافته نور نبی — نیست ز اسرار خدا اجنبی

آنچه دل از ملهم غیبی شنفت
یک بیک آنها بزبان بازگفت

طوطی نطق من ازآن تیز شد
از پی اسرار شکر ریز شد

طبع که در نظم گهر سنج بود
نقب زن ساحت این گنج بود

این گهری چند که بودند بکر
سفت بدمسازی الماس فکر

در ترتیب این بنای عالی که از عرش متعالی است

حرف شناسان خط شوق و بیم
راز کشایان کلام قدیم

نکته گذاران فروع واصول
سلسله داران حدیث رسول

هر یک ازایشان زده رائی دگر
بسته درین پرده نوائی دگر

رشته اگر بیش واگر اندکیست
چون بسر رشته رسیدی یکیست

طایفهٔ کز سخنان آگهند
عقد کشایان کلام اللهند

چون گهر بحر یقین سفته اند
درگهر کعبه چنین گفته اند

بیت نخستین که بنا کرده اند
کعبه بود کز پی ما کرده اند

پیشتر از خلق زمین چون حباب / بود اساس متمکن بر آب
گردوی از هر طرف آگاهیان / طوف کنان بر صفت ماهیان
سال چو بگذشت هزاران برین / منبسط از پایهٔ او شد زمین
مکه بر آن سطح زمین خلق گشت / بود و گر جمله عدم کوه و دشت
داشت همین مکه تمکین بر آب / هیچ اثر نی ز جهان خراب
از تک آن یافت زمین انبساط / منزل عشرت شد و بزم نشاط
فرش زمین چونکه شد انداخته / کار فلک گشت ازو ساخته
گشت مکان حرم کبریا / کرد خدایش لقب امّ القریٰ
وز پی تمکین زمین ذو الجلال / کرد بهر سو متمکن جبال
کوه نخستین که بروی زمین / یافت تمکّن چو بخاتم نگین
بود مسمی جبل بوقبیس / ارفع و اعلی جبل بوقبیس
اصل بنا چونکه شد اول بر آب / چون نشود جمله بناها خراب

نقش بر آبست سراسر جهان خواه زمین گوئی و خواه آسمان
گشت چو بر آب زمین را مکان آدم خاکی بسرشتند از آن
طینتش از روح روان ساختند سایر گلزار جنان ساختند
در حرم خلد ببی ماه و سال بود بذکر احد ذو الجلال
عاقبت از خلد برین دور ماند غمزده واله و مهجور ماند
بهر تسلی وی آمد فرود گنبد یاقوت ز چرخ کبود
یافت بر آن عرصه تمکین که آن کعبهٔ ما را بود اکنون مکان
کرد وی از غایت شوق و نیاز طوف کنان گشتی و کردی نماز
چونکه بهشت از هوس دل بهشت باز هوس کرد بقصر بهشت
رحمت الله که چنین شد هلاک خاک رسانید در آخر بخاک
بود از آن خاک تن خاکیش کرد همو پاک ز غمناکیش
کی رود القصه درین آب و گل جز بوطن محنت غربت ز دل

شسته چو گردید ز طوفان جهان — باز شد آن خانه سوی آسمان

چونکه فرس رانده بمیدان خلیل — خانه بنا کرد بامر جلیل

خود شده مشغول بکار بنا — دست بکار و بزبان ربّنا

شیرهٔ جان آب و گلش از دلست — کار دلست این نه که کار گلست

داد سماعیل مدد کاریش — کرد خداوند جهان یاریش

کعبه مپندار کز آب و گلست — در تن آفاق بجای دلست

تازه گلی رسته بباغ جهان — روشن از و چشم و چراغ جهان

دیر نپاید گل این مرغزار — تازه شود باز بهر نوبهار

در رعایت حرمت این بیت معظم کردن

ای که درین خاک قدم مینهی — پا بسر کوی حرم مینهی

اول از آلایش تن پاک شو — پس بحریم درآ و خاک شو

پا بادب بر سر این خاک نه — هر که درو نیست ادب خاک به

دولت اگر خواهی ازین در درآی — نیست جز این در در دولت سرای

پردهٔ این درگه ز اوتار جانست — غاشیه اش نه طبق آسمانست

هان بنزی زود درین پرده دست — پرده دری در پس این پرده هست

تا ندرد پردهٔ تو پرده دار — دست بحرمت بر این پرده دار

بس که رخ زرد بر آن سوده شد — از زر رخسار زر اندوده شد

قامت گردون شده زان حلقه سان — تا بود از حلقهٔ آن در نشان

دست برین حلقه مبر سرسری — کاین بنود حلقهٔ انگشتری

مهر سلیمان که جهان در گرفت — سکه اش از حلقهٔ این در گرفت

گردن جان همه در طوق آن — جیب قمر شق شده از شوق آن

محو کن دایرهٔ نه فلک — رخنه گر حلقهٔ ذکر ملک

دست برین حلقه زند جبرئیل — تا شنود بانگ ز رب جلیل

حلقه برین در چه زنی بیحجاب — هر که نه محرم ندهندش جواب

بار خدایا مکن از خود ردم — محرمیٔ ده بحریم خودم

دور کنم از در اهل ریا — بار دهم در حرم کبریا

گوش دلم پر خبر خویش کن — تاج سرم خاک در خویش کن

در تکمیل این خانهٔ جلیل باحترام و اجابت ندای خلیل

خانه چو شد راست بسنگی دگر — بهر نشان خواست ز رنگی دگر

داد ندائی جبل بوقبیس — کز قرن آن نعره شنیدی اویس

گفت که آن خانه چو جبریل برد — سنگی ازین خانه ودیعت سپرد

باز ستانید ودیعت ز من — باز نهیدش بحد خویشتن

ذرهٔ بیضاست در اصل خودش — آنکه تو خوانی حجر الاسودش

قول رسول است کزین پیشتر — بود درخشنده چو قرص قمر

پرتو دلها چو برویش فتاد — یافت ز دلهای سیه این سواد

گوهر پاکیزه عنبر سرشت — کامده با روح قدس از بهشت

بروی ازین گونه اثرها رسید — تا چه اثرها بدل ما رسید

این گهر از جمله گهرها جداست — گفت پیمبر که یمین خداست

هر که بر آن دست نهاد از هدی — دست نهاد است بدست خدا

کار چو بر وجه صواب آمدش — اذن فی الناس خطاب آمدش

خانهٔ دل چون بنود از آب و گل — داد اذان تا شنود گوش دل

هر که در اصلاب و در ارحام بود — زمزمهٔ صیت اذانش شنود

هر شنونده بشتابندگی — ساخته سر را قدم از بندگی

خلق از آن روز قدم سوده اند — روز و شب از سیر نیاسوده اند

آنکه بره گم شده و بیکس است — بانگ خلیلش جرس ره بس است

ماند بر آن وضع بعهد قریش — تازه شدش وضع بجهد قریش

شش گز از آن ماند بحجر از برون — هفت فلک گشت از آن رهنمون

تا که زشش سوی باو رو نهند — هر چه نه زان روست بیکسو نهند

چونکه ولیعهد شد ابن زبیر — کرد در امثال و در اقوال سیر
ساخت احادیث نبی را دلیل — خانه بنا کرد بوضع خلیل
باز چو حجّاج در آمد بجیش — قاعده بنهاد بجای قریش
گرچه زده دست بر او اجنبی — عاد کما کان بعهد النبی
ریخته و ساخته چند بار — کیست که آگه شود از سرّ کار

در بیان اظهار اسرار که بیرون از حد و بیانست

کیست قلم تا بزبان آوری — شرح دهد مشهد پیغمبری
او بسر افتاده وره سنگلاخ — چون زرهش سر نشود شاخ شاخ
گرچه خضر در ظلماتش رهست — کی چو خضر ز آب حیات آگهست
زمزمه اش گرچه علم برکشید — لال شد اینجا و دم اندر کشید
مشکل اگر آید از وی این صدا — گرچه کنی بند ز بندش جدا
داده قلم بر سر این کار خط — تا که دگر دم نزند زین نمط

تاکه

تاکه زبان از قلم این حال دید — سر بدر برد و بکنجی خزید

آن دو هم آواز که سازنده اند — هر دو ز یک پرده نوازنده اند

نغمهٔ این صوت زبانشان سببت — مشکل این بر ربط ایشان شکست

به که زنم بر ورق دل رقم — بی مدد دوده و سعی قلم

منطق طیری دگر آرم بکار — تا نخورد زخم زبان تیر بار

عاشق و معشوق اگر رهی کنند — راه دو صد ساله سخن طی کنند

یار بیک چشم زدن تیر کار — گوید اگر زانکه رسد پیش یار

هر مژهٔ اوست زبانی دگر — میدهدش شرح و بیانی دگر

لفظ کثیف است و معانی لطیف — کی شود اظهار لطیف از کثیف

چون نبرد پی بحقیقت زبان — کرده قناعت بمجازی از آن

باز حقیقت بمجازی خوشیم — بر ورق دل رقمی میکشیم

در بیان سرّ این بنا و آنکه خلیفه اهلبیت

کعبه بنا گشت که روی نیاز / سوی وی آرند و بدن در نماز

سجده که آن باشد و مسجود حق / معبده آن باشد و معبود حق

نایب حق آمد و ظلّ خدا / سایه نیابند ز صاحب جدا

سایه صفت رنگ سیاهی در و / تافته انوار آگهی در و

طاعت آن نیست بغیر از شهود / فارغ از آن کان رکوع و سجود

نی بجهت روی وی و نی بآین / قبلهٔ او در همه آفاق عین

او چو ملایک بخدا مشتغل / بی جهت و واسطهٔ آب و گل

در حرم کعبه و اطراف او / هر که کند جای چه بد چه نکو

گر همه خاریست بجای شجر / کی خورد آنجا غم تیر و تبر

پس نتواند که زند گل برو / گر رود این خار بدین پا فرو

کعبه گر و در همه دلها ره است / جزوی از اجزاش یمین الله است

منشاء روح او بدن در دل است / منبع زمزم بجهان این گل است

آب

آب حیاتست وجود زندگی — پاک کند نقش ز هر گندگی

جمع در او این همه حالات دل — حاصل از وصل کمالات دل

همچو دل خلق که در هیچ حال — نیست مفارق ز مضیق خیال

نیست در آن انجمن آن شمع نور — یکنفس از گردش پروانه دور

تا بخلافت علم افراخته — کار دو عالم شد ازو ساخته

هر که رسیده بوجود از عدم — در ره او ساخته از سر قدم

هیچ نبی هیچ ولی هم نبود — کو نه بدین در رخ امید سود

دربیان طواف کردن

ایکه درین کوی قدم میزنی — روی توجه بحرم میزنی

پای ز اول بسر خویش نه — خویش رها کن قدمی پیش نه

چونکه نهی بر سر هر گام گام — پابی از آن سیر بهر گام کام

پای باندازه برین کوی نه — پای اگر سوده شود روی نه

روی نهد عاشق حسن مجاز — بر در معشوق بچندین نیاز
پای ز سر کرده بسویش رود — آینه سان روی برویش رود
تا که بفیض نظر او رسد — ظل ظلیلی بسر او رسد
گر نشود ناظر دیدار او — روی نهد بر در و دیوار او
این در معشوق حقیقیست هان — تا ننهی پای خسارت در آن
شرط ره اینست که بی شست و شو — روی توجه ننهی سوی او
غسل کن آنگاه بسویش گرای — پای نه واز دگران بر سر آی
آنچه نه پاکست از آن پاک شو — بر در او با دل صد چاک شو
طرف ردا دور کن از دوش راست — کاین دو رمل هر دو بچستی رواست
نیست بجز این روش اصطباع — جلوه نما بر صفت هر شجاع
جرأت و اظهار تجلد نکوست — خاصه شغلی که بود بهر دوست
پیش رود کعبه گذار از یسار — جانب دل را سوی دلدار دار

ازپی

از پی تقبیل حجر پیش رو — با دل خاشع جگر ریش رو
یکدو قدم سوی یسار از حجر — جانب دیوار حرم کن نظر
طوف وی از بهر خدادان یقین — نیتش آور بزبان اینچنین

اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اُطَوِّفُ الْقُدُوْمَ بِهٰذَا الْبَیْتِ سَبْعًا کَامِلًا لِلّٰهِ تَعَالٰی

از پی نیت بسه کرت طواف — در تک و دو شو نه بجد گزاف
زانکه بدینسان رمل و اضطباع — فعل نبی بوده بحج وداع
این سه بود جرأت و فرخندگی — چار دگر راحت و افکندگی
هر که ازین دور زروی نظر — تابع دوریست ز چرخ دگر
زانکه بود زهره و تیر و قمر — در تک از آن چار دگر بیشتر
خواندن ادعیهٔ ماثوره را — به که بهر دور نمائی ادا
بار دگر از پس نیت گذر — از پی تقبیل بسوی حجر
باز چو گشتی بحجر روبروی — دست برآور بزبان این بگوی

بسم الله والله اکبر

دست رس ار هست آن بوسه ده
کثرت خلق ار بود و ازدحام
باش با تحیت اشارت نما

ورنه سر اخلاص بر آن دست نه
گر نبود جای پی استلام
سوی وی و این بزبان کن ادا

اَللّٰهُمَّ اِیمَانًا بِكَ وَتَصْدِیقًا بِكِتَابِكَ وَوَفَاءً بِعَهْدِكَ
وَاتِّبَاعًا بِسُنَّةِ نَبِیِّكَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ

چون بدر کعبه نمائی گذر
باش در آنحال روان در مصاف

سوی مقام افکن از آنجا نظر
ورنه سر اخلاص بخوان بی خلاف

اَللّٰهُمَّ هٰذَا الْبَیْتُ بَیْتُكَ وَالْحَرَمُ حَرَمُكَ وَالْاَمْنُ اَمْنُكَ وَهٰذَا
الْمَقَامُ عَائِذٍ بِكَ مِنَ النَّارِ اَللّٰهُمَّ بَیْتُكَ الْعَظِیمُ وَوَجْهُكَ الْكَرِیمُ وَاَنْتَ
اَرْحَمُ الرَّاحِمِینَ اَعِذْنِی مِنَ النَّارِ وَمِنَ الشَّیْطَانِ الرَّجِیمِ وَحَرِّمْ لَحْمِی وَدَمِی عَلَی
النَّارِ وَاٰمِنِّی مِنْ اَهْوَالِ الْقِیَامَةِ وَاكْفِنِی مُؤْنَةَ الدُّنْیَا وَالْاٰخِرَةِ

شو بسوی رکن عراقی روان | وز پی تسبیح و ثنا این بخوان

اَللّٰهُمَّ اِنِّی اَعُوذُ بِكَ مِنَ الشِّرْكِ وَالشَّكِّ وَالشِّقَاقِ وَالنِّفَاقِ وَسُوْءِ الاَخْلاقِ وَسُوْءِ الْمَنْظَرِ فِی اَهْلِ الْوَلُوْدِ

چون گذر آری بحطیم از برون | با دل خاشع جگر غرق خون

جانب دیوار حرم آر روی | ناظر میزاب شو و این بگوی

اَللّٰهُمَّ اَظِلَّنِی تَحْتَ عَرْشِكَ یَوْمَ لَا ظِلَّ اِلَّا ظِلُّكَ اَللّٰهُمَّ اَسْقِنِی مِنْ كَاْسِ مُحَمَّدٍ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ شَرْبَةً لَا اَظْمَاُ بَعْدَهَا اَبَدًا

چونکه ره آری بسوی رکن شام | از سر تعظیم بخوان این کلام

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهُ حَجًّا مَبْرُوْرًا وَسَعْیًا مَشْكُوْرًا وَتِجَارَةً لَنْ تَبُوْرًا یَا عَزِیْزُ یَا غَفُوْرُ اِغْفِرْ وَارْحَمْ وَتَجَاوَزْ عَمَّا تَعْلَمُ اِنَّكَ اَنْتَ الْاَعَزُّ الْاَكْرَمُ

چون ز ره طوف نمائی قیام | جانب رکنی که یمانیست نام

بوسه بر آن داده رسول امین | باش تو نیز از رخ او بوسه چین

ورنه بتعظیم بر آن دست نه
بوسه زدن از تو بر آن دست به

در خبر است از کبرای سلف
این که در آن رکن ز راه شرف

هست موکل ملکی بر دوام
کرده پی گفتن آمین قیام

خواهشت ار دنیی اگر دین بود
از تو دعا وز ملک آمین بود

به که در آن حال نمائی ادا
در طلب دنیی و دین این دعا

رَبَّنَا اٰتِنَا فِی الدُّنْیَا حَسَنَةً وَّفِی الْاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَّقِنَا عَذَابَ النَّارِ

اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْكُفْرِ وَالْفَقْرِ وَعَذَابِ النَّارِ وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْیَا وَالْمَمَاتِ وَاَعُوْذُ بِكَ مِنْ خِزْیِ الدُّنْیَا وَالْاٰخِرَةِ

چون که فتد باز بسوی حجر
آخر این دوره اوّل گذر

در طلب مغفرتت کن قیام
وز ره اخلاص بخوان این کلام

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِیْ بِرَحْمَتِكَ وَاَعُوْذُ بِرَبِّ هٰذَا الْحَجَرِ مِنَ الدَّیْنِ وَالْفَقْرِ

گشت یکی دوره ز طوفت تمام
پس ز پی دورهٔ ثانی خرام

چون

چون بسر نقطه رسیدی وگر — بار دگر بوسه بزن بر حجر
ور نبود بوسه ترا دسترس — بوسه تو از پی دست تو بس
خیز درین دایره در کار باش — گرد همین نقطه چو پرکار باش
پس بهمین شیوه ز راه وقار — طوف نما گرد حرم هفت بار
در پی اول رمل و اضطباع — باشد و در چار دگر زان وداع
هفت خط دایره چون نقش بست — روی بمرکز نه و بگشای دست
پس بمیان حجر و در خرام — ملتزم آمد بلقب آن مقام
ملتزم از شوق در آغوش گیر — زنده بجانان شو و از جان بمیر
آتش پروانه ز دل بر فروز — خویش بر آن شمع زن و خویش سوز
عادت پروانه ندانی مگر — چرخ زند اول و سوزد دگر
دست بتعظیم بر آن پرده زن — تکیه نما بر کرم ذو المنن
چشم و دل و سینه بر آن پرده سای — نور دل و دیده از آن در فزای

دیدهٔ گریان و دل دردناک — سینهٔ بریان و جگر چاک چاک
دست در آویز در استار او — اشک فروریز بدیوار او
در برش آور ز ره اشتیاق — صحبة الوصل بروح الفراق
دیده بدیدار حبیب آرمید — صبح وصال از شب هجران دمید
این شرف از محض عنایات اوست — گشت شده حاصل ز حمایات اوست
خواهش ازو خواه که خواهندهٔ — یابی ازو هرچه تو آرندهٔ
بلکه ز خواهش مطلب کاهشت — خواهش ازو جوی و بمان کاهشت
چیست ترا بهتر ازین آرزو — گشت شده خاک ره او آبرو
زانکه برخ گردی ازین خاک در — به که بود تاج مرصّع بسر
در ته پهلو بدرش ریگ شخ — به بود از بستر سنجاب و نخ
بس بود اینت شرف روزگار — کز اثر مرحمت کردگار
منزل تو گشته مقام خلیل — جای تو آرامگه جبرئیل

ضامن عفو تو حریم آله — جرم تو را شد کرمش عذرخواه
هادی ره نیست بجز لطف دوست — آمدنت را طلب از نزد اوست
لطف ازل گر نشدی رهنما — راه باین خانه که دادی ترا
خواهش او گر نکند یاریت — بهره نباشد ز طلبکاریت
گر طلبی نیست ز لیلی بجی — قیس چه سُو دار کند آفاق طی
شاهد این نکتهٔ بی قیل و قال — هست مقالی بدلم ز اهل حال
کامده نور دل ازو ظاهرم — روشن ازو آینه خاطرم
فیض حضورش بدلم ریخته — بلکه چو جان در تنم آویخته
ایدل اگر هوش بجای آوری — بر سخنم شمع رضای آوری
ناظم این نکته بگویم که کیست — حاصل از گفتن این نکته چیست
انکه ازو آمده باغ سخن — از گل نورسته چمن در چمن
بلکه شکفته چمنش باغ باغ — باغ ارم را دل ازو داغ داغ

جامی از ارباب زمن اکملی / بلکه بر اصحاب سخن افضلی

طوطی طبعش که شکرخا شده / بلبل نطقش سخن آرا شده

آمده ارباب یقین در سخن / کرده در آغاز ازین پیر سخن

پور موفق که بتوفیق حق / برده ز هر پیر موفق سبق

بادیهٔ کعبه بسی می‌برید / زحمت آن راه بسی می‌کشید

روزی ازانجا که دلی داشت تنگ / زد بدر کعبه سر خود بسنگ

گفت خدایا پس هر محنتی / سُوی من افکن نظر رحمتی

راه حج و عُمره بسی رفته‌ام / بهر تو نی بهر کسی رفته‌ام

دل بوفای تو گرو بوده‌ام / بی سر و پا در تگ و دو بوده‌ام

زین سفرم نیست بکف حاصلی / نی سره وقتی نه بسامان دلی

هیچ ندانم که مرا حال چیست / بخت مرا پایهٔ اقبال چیست

شب چو درین درد فرو شد بخواب / آمدش از حضرت بیچون خطاب

گاهی برهم پای ز پی ساخته ... برهمه زین پایه سپر افراخته

گر نه ترا خواستمی کی چنین ... دادمیت ره بسوی این سرزمین

حاصلت این بس که ترا خواستم ... باطنت از شوق خود آراستم

ره بسوی خانهٔ خود دادمت ... بر در هر کس نفرستادمت

هر که نه مایل بسوی وی شود ... سوی خودش راه نماکی شود

یارب از آنجا که کرم آن تست ... چشم همه بر در احسان تست

جامی اگر چند نه صاحبدلست ... از تو بامید چنین حاصلست

در بیان نماز طواف

کار تو چون گشت ازینجا تمام ... روی نه از خانه بخلف مقام

گر نبود جای ز اهل نیاز ... جانب حجر آی و در آ در نماز

گز ره تحقیق طواف و صلات ... هر دو بهم سیر کند در جهات

طایف این خانه نباشد بفرش ... بل چو ملک طوف کند حول عرش

لیک مصفی ز قعود و قیام — سیر کند عالم سفلی تمام

این دهد از عالم سفلی نشان — وان خبر آورده ز هفت آسمان

باز در آن کوش که شاید دگر — بوسه توانی که زنی بر حجر

هر که در این امکنه او کرد راه — آمد و شد محرم احرامگاه

نیت احرام پی عمره کرد — یا بتمتع دگر از حج فرد

در حرم کعبه چو بنهاد گام — یافت بر و طوف قدم التزام

شد بقدومش چو موشح لزوم — طوف نخستین بودش از قدوم

ور بقران نیت احرام بست — طوف نخستین وی از عمره است

طوف که سعیش ز پی آن بود — در حج و عمره ست گر ارکان بود

نافله و طوف وداع و قدوم — نامده شان سعی ز اهل علوم

نیست در آنها رمل و اضطباع — هست ازین هرسه نشان انقطاع

لیک طوافی که در اول نمود — نیت احرامش اگر عمره بود

بود طوافش ز قدوم اعتبار
طوف دگر کاورد از عمره دار

طوف دوم را ز رمل و اضطباع
نیست چو ز اول بودش انقطاع

طریق سعی نمودن صفا و مروه

یافتی از مرتبهٔ طوف کام
زود پی سعی بمسعی خرام

روی نه از خانه بباب صفا
رو بصفا بر در جاتش برآ

طاق صفا رشک رواق فلک
بر سر آن صف زده خیل ملک

روی بضلع حجر الاسودش
پشت بکوه از کرم سرمدش

کوه صفا برده بر افلاک سر
رفعت او مطلع شمس و قمر

هست یکی خانه دران شعب هم
گشته در آفاق بخضران علم

خاک درش قبلهٔ اهل نظر
گشته در آن خانه مسلمان عمر

زعم عدو از ره دین بابلال
رفته بر آن کوه قرین بابلال

بهر اذان کرده زبان آوری
بر سر آن سنگ چو کبک دری

چون فتدت جانب کعبه نگاه — رفعت دارین ازآنجا بخواه

ادعیه کان گشته مقرر بخوان — روی سوی قبله بطی لسان

زود فرود آی بمسعی کرای — بی سر و بی پای بوادی درآی

هست ترا پای مسیحا نورد — کی رسدت پای ملایک بگرد

در تک و پو باش که آنجا بتک — یافته اند آنچه نیابد ملک

هیچ نبی هیچ ولیی نبود — کو قدم سعی در آنجا نسود

بر اثر پای کسی پا بنه — کز قدمش عرش گرفته مهی

نقش کف پای تو بر آن زمین — روضهٔ فردوس شود بعد ازین

وادی سعی است که ریگ از شرف — گشته در آن سرمهٔ اهل سلف

صورت میلین وی اندر صفات — قامت خضر و لب آب حیات

یک طرفش مروه و یکسو صفا — ساعی آن نیست جز اهل وفا

جملهٔ عالم همه در آن مقام — در تک و پو بند بسعی تمام

پر ملک بسکه شده بهم | نیست در آن کوه مجال قدم

رو بسوی مروه بسعی تمام | جلوه گری کن چو مه نو مدام

مروه که آمد فلک نیلگون | بر لب طاقش قدحی سرنگون

ساحتش افزون ز فضای سپهر | روی بخاک در او ماه و مهر

همچو تو گر ماه بر آید ز کوه | بشکند القصه فلک را شکوه

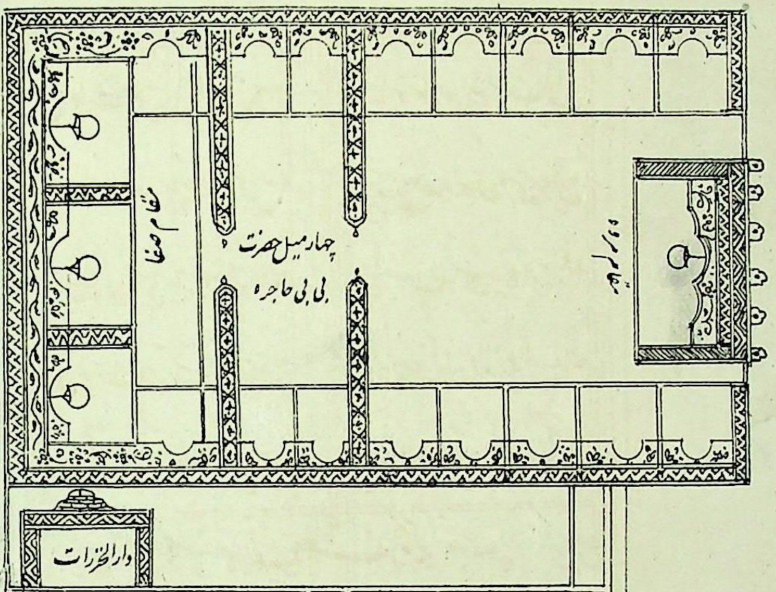
از پس از کار بچندین خشوع | باز چو کوکب بصفا کن رجوع

رجعت این برج سعادت ده است | لا جرم از رجعت کوکب بهست

هفت کرت آمد و شد لابد ست | کار جهان جمله ز آمد شد ست

سه بصفا چار بمروه خرام | زانکه شود سعی بهفتم تمام

در بیان سعی و صفا | آیت ان الصفا

هاجر از این پیش که بی توشه شد / سوخته دل بهر جگر گوشه شد

زین سپه و آن سر پی یکقطره آب / آمد و شد کرد ز روی شتاب

هر که در آمد بوجود از عدم / از پی او رفت قدم بر قدم

چون قدمش در ره صدق و صفاست / بر اثر او قدم مصطفاست

زن نتوان گفت در آن شیر مرد / کز قدمش رفته مسیحی بگرد

نیّت احرام بغیر از قران / هر چه بود از پی این سعی نان

ربع سرت حلق کن ای بیمثال
تا نشوی از جمله موانع حلال

لیک گر از هستی و آلای خویش
بنهی ازین قید برون پای خویش

رو بسوی کنج عبادت بری
گوی ز میدان سعادت بری

سعی چو شد بر تو مسلّم کنون
به که ز احرام نیائی برون

موسم حجست چه سستی کنی
به که درین معرکه چستی کنی

تعریف شهر مکّه

مکّه که شد قبلهٔ اهل نجات
حرّسها الله من الحادثات

به که با احرام نشینی درو
تا کرم عام به بینی درو

طعنه بر اکسیر زند خاک او
گل خجلست از خس و خاشاک او

ریگ زمینش چو نجوم سماست
آمده هر گمشده را رهنماست

جنت معنیست که بی زرع و کشت
جمع در و جمله نعیم بهشت

گل نه و باد سحرش مشکبوست
می نه و میخانه پر از های و هوست

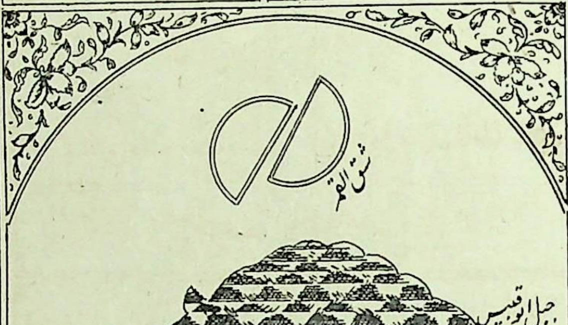
زرع نه و دامن او دایه بخش — عرش نه و طوبی او سایه بخش
لاله نیفروخته در وی چراغ — بر دلش از سیرت او مانده داغ
نام گل و لاله و نسرین مهر — وادی مکه دگرست آن دگر
هر که درین کوه زپه پا کند — بی خرد است ار بفلک جا کند

تعریف جبل ابو قبیس

کان وفا این جبل بو قبیس — داغ غمش بر دل فرهاد و قیس
تیغ کشیدست بفرق سپهر — سنگ زده بر قدح ماه و مهر
سایه فکندست بچرخ رفیع — تنگ بر و گشته جهان وسیع
قله اش از رفعت ممتاز او — آمده با عرش برین راز گو
در کمرش موضع شق القمر — گشته چو خورشید بعالم سمر
کوه صفا و همه اعیان او — آمده یک سنگ ز دامان او
نیست به پیراهنش از مرغزار — لاله نرسته دگرش از کنار

کعبه

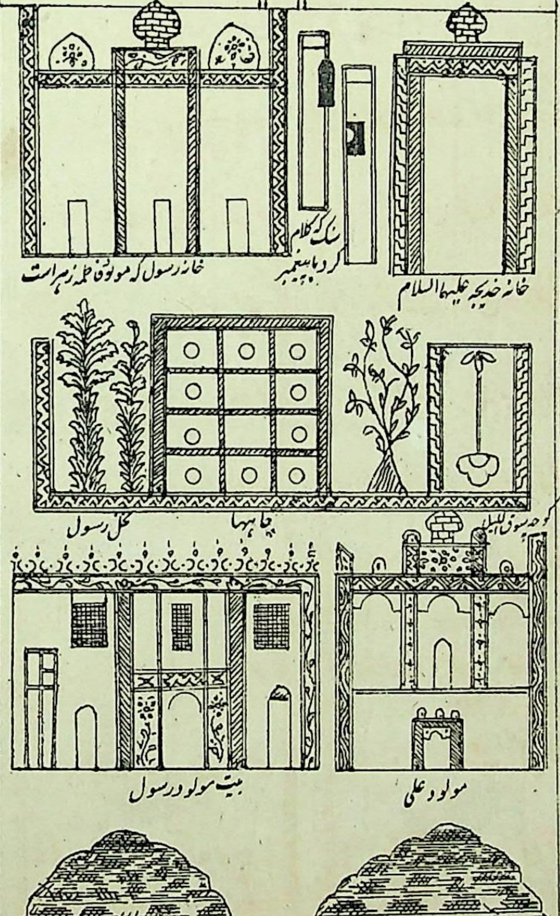
کعبه چو گل سر زده از دامنش | هشت بهشت آمده پیرامنش
هر که چنین بار کشد در کنار | چون نکشد سر بفلک زافتخار

نکهت جنت دمد از سوق لیل | خارکش کوچهٔ او گل بذیل
سر زده خورشید جهانتاب ازو | روضهٔ رضوان شده درتاب ازو

طالع از آن برج شده اختری — گر اثر اوست ترا تا اثری

دیده و دل هر دو در آن منجلی — کوچه مولد نبیّ و علی

بوالعجب

بو العجبست این که شده یکمقام — مجمع قرص خور و ماه تمام
بهر همین مهر و مه آسمان — پهلوی هم نیز بود خانه شان
این چه مقامیست که آن آفتاب — بوده شب و روز در آن بی نقاب
این چه زمینیست که دُرّ نجف — پرورش او شده در این صدف
خانهٔ زهراست در آن شعب هم — پهلوی صدیق بیکدو قدم
مشتری و زهره و شمس و قمر — بوده قرانشان همه بایکدگر
سربسر این کوی نشیب و فراز — بوده خرامشگه آن سرو ناز
بر سر آن کوی چه سان پا نهم — بی ادبست آنکه نهد دیده هم
بام و درش یک بیک از نیم جلا — بارور از رحمت خاص خدا

در تعریف مقام مدعا و اجابت دعا در اینجا

روی طلب نه بسوی مدّعا — بیشک و شبهه ست قبول خدا
هرکه نهد بر سر آن کوچه پا — دست برآرد ز برای دعا

هر که کند خواهش از الطاف حق — خواهش او جمله پذیرد نسق
حق کندش رحمت و گردد روا — در دو جهانش آنچه بود مدّعا

در تعریف عرصهٔ معلّا و چشمهٔ آب زلال او

خاک معلاست که تاج سرست — نور ده دیدهٔ ماه و خورست
هر طرفش مغرب صد آفتاب — پردهٔ گل گشته بروشان نقاب
بوی مسیحا دمد از خاکستان — نور فروزد ز دل پاکشان
رحمت حق باد بر آن خاکدان — کاین همه گنجست در آنجا نهان
مسجد رایت بود آنجا عیان — گشته منور چو ریاض جنان
سر بسرش منبع نور و صفاست — موضع رایات رسول خداست
طول منارش بفلک همعنان — با شجر سدره شده توامان
برکه آبی که در آن منزلست — هر طرفش راه بجوی دلست
آب رخ چشمهٔ خورشید اوست — تشنهٔ او سیر که بر طرف جوست

در تک

در تگ آن آب عیان ریگ آن   همچو نجوم از پس هفت آسمان
از تن سیمین بدنان پاک تر   از دل حجاج صفاناک تر
مصری اگر آب خورد زان سبیل   تلخ نماید بلبش آب نیل
آب خضر باشد از آن آب دور   منبع او ظلمت و این کوه نور
شامی اگر بر لبش آرد گذر   کرده در آئینه حسنش نظر
یابد ازو دیدهٔ مغلیش نور   نور و صفا در دلش آرد ظهور
ور گذراند به زبان نام او   صبح سعادت دمد از شام او
هست زمینش بصفا باغ دل   تخم محبت بفشانش بگل
هرچه بر آرد سر ازین آب و خاک   گرچه گیا هست شود نور پاک
یکطرفش مشهد ابن عمر   برزده مانند خور از کوه سر
پرتو علمش بجهان تافته   عالم ازو نور و صفا یافته
گوشه نشین گشته درین خاکدان   شیخ عمر مرشد اعرابیان

شد شجرش را که در آن عرصه کشت / سایه نشین طوبی و باغ بهشت

هست زعین شرف آن خاک در / نور ده دیدهٔ اهل نظر

تربت او کآمده نورانیست / شیخ علی الحق کرمانیست

زآب و گل او شجری سرزده / وز شرفش سر بفلک برزده

آمده ز آثار کرامت برش / وز رحمت سبزه جان پرورش

هر که زنخلش رطبی نوش کرد / نور صفا در دل او جوش کرد

یکطرفش تربت ابن زبیر / پر زده نورش بحوالی چو طیر

لوحهٔ آن تربت عنبرسرشت / سنبل مشکین ریاض بهشت

گرچه بود در رنگ سیاهی برو / ریخته انوار الهی درو

هست در آن عرصهٔ همسایکان / شیخ اسماعیل که از شیروان

آمده چون شیر ژیان در خروش / با دل پرجوش و زبان خموش

سوی حریم حرم کردکار / یافته در ساحت آن عرصه بار

مقبره

مقبرهٔ خواجه فضیل عیاض — روضهٔ آمد ز بهشت آن ریاض

قرص قمر شمسهٔ ایوان او — سر بفلک برزده بنیان او

هر که بدانجا ره و رو یافته — فیض دل از درگه او یافته

یک طرفش از ره صدق و صفا — گشته حریم حرم مصطفی

مقبرهٔ پاک خدیجه درست — نور و صفا داده نتیجه درو ست

فسحت آن صاحب با زیب و فر — وسعت آن عرصهٔ دولت اثر

هست زیارتگه اعیان بسی — لیک نهان از نظر هر کسی

جمله در آن امکنه آسوده اند — روی بخاک کرمش سوده اند

هر که نباشد قدمش در بهشت — سر ننهاده است در آنجا بخشت

هست در اخبار که روز پسین — کآمده از حق لقبش یوم دین

ارض معلا و زمین بقیع — کآمده اند از ره معنی رفیع

هر دو ملاقی و ملاحق شوند — با تبع و خیل علایق شوند

در طیران تا بفضای بهشت | طوف نمایان بهوای بهشت
گوش نهاده بپیام سروش | چشم براه و دل و جان در خروش
منتظر رحمت پروردگار | خاطرشان شاد و دل امیدوار
تا که از آنجا که عنایات اوست | رحمت بی عد و رعایات اوست
که ز حضیض آید و گاهی ز اوج | لجه عنایات الهی بموج
حکم شود کانچه ز پیر و جوان | باشد از اموات در ایشان نهان
هر که در آنجا شده مدفون تنش | گلشن فردوس شود مسکنش
چون دلشان طالب محفل شده | بی طلب آن خواسته حاصل شده
سبزهٔ نوخیز بزم نشاط | ز اطلس و سنجاب فکنده بساط
از پی بزم طرب افزایشان | سدره شده بر صفت سایبان
ساقی ایشان شده غلمان و حور | گشته قدح پر ز شراب طهور
شاد خوشان گشته ز رب جلیل | جرعه کشان از عسل و سلسبیل

رغبتشان چون بکباب آمده / مرغ مسمّن بشتاب آمده

گشته مشرّف بنعیم بهشت / فارغ از اندیشهٔ هر خوب و زشت

این همه اعزاز و کرامت ترا / از کرمش روز قیامت ترا

از پی آنست که در راه دوست / آمده چون مغز برونی ز پوست

ای دل اگر ترک علایق کنی / در ره او خدمت لایق کنی

یکقدم از خویش فراتر نهی / بر قدم پیش روان سر نهی

گرچه تو در ظاهر و پنهان کنی / در همه تبعیّت ایشان کنی

صیقلی آینهٔ دل شوی / در ره دین سالک و کامل شوی

ره بسوی کوی عبادت بری / گوی ز میدان سعادت بری

هست ترا وسعت کسب همه / به که شوی واقف گرگ و رمه

هیبت ره گشت تقوی ترا / راست روی ور ره معنی ترا

گرگ پی قصد تو دیو لعین | کرده بقصد وسوسه هر سو کمین

دور ره تقوی شوی از ره نورد | رسدت دیو وزین ره سپرد

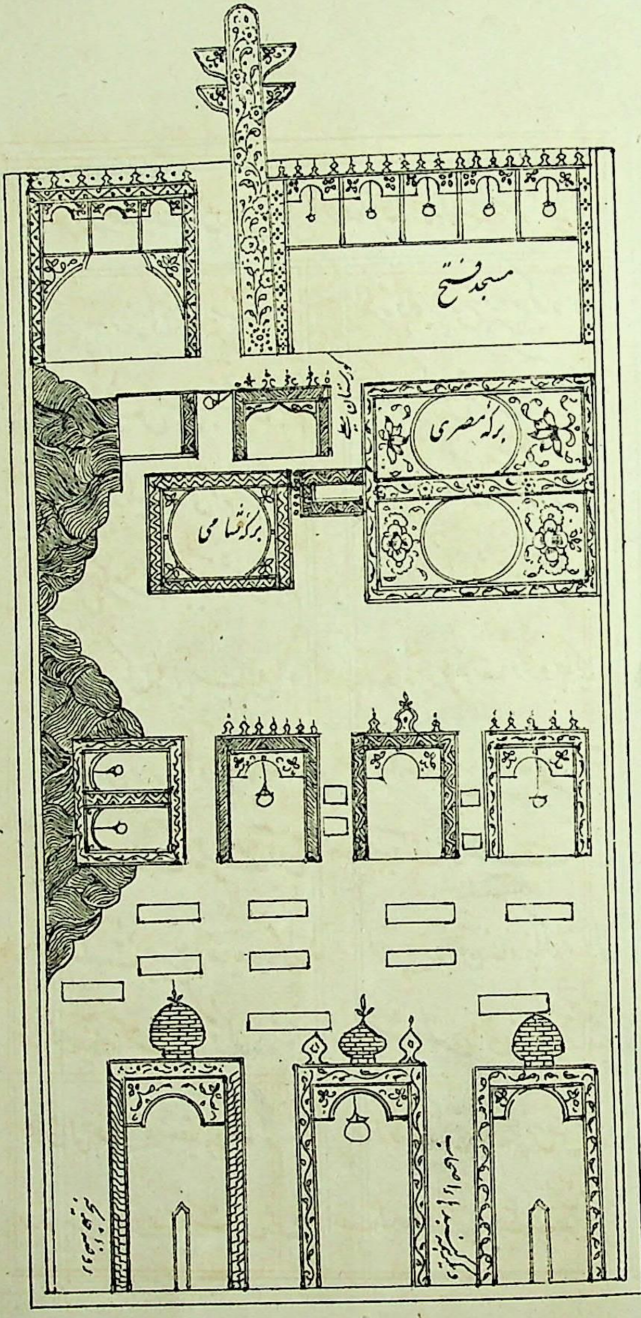
ز نور سعادت محجب آن ای عزیز | نیست امان ز آفت دندان گرگ

جز بشبانی نه دل با هوشیار | سعی و از زهد و ورع کن حصار

چون پی حفظ رمه شد زان بشار | زآفت گرگ این رمه را پاس دار

در تو هنر از حد و عد است بیش | حیف که ضایع کنی اوقات خویش

مسجد فتح

مسجد فتح
برکهٔ مصری
برکهٔ شامی

در تعریف کردن جبل ثور و نور که در آن غار است

قرب دو میلی ز معلاست دور / سر زده بر چرخ برین کوه نور

از کهرش لعل بدخشان تباب / در کمرش قرص مه و آفتاب

محو کند رنگ وی از فرط نور / قصّهٔ موسیٰ و تجلّی طور

لعل اگر شد ببدخشان مقیم / معتکف او شده دُرِّ یتیم

آن در یکدانهٔ بی سال و ماه / کرده چو یاقوت درو جایگاه

قلهٔ آن کوه که اوج سماست / پیشکش ساخته غار حراست

زاویهٔ حضرت مولیست آن / مهبط انوار تجلّیست آن

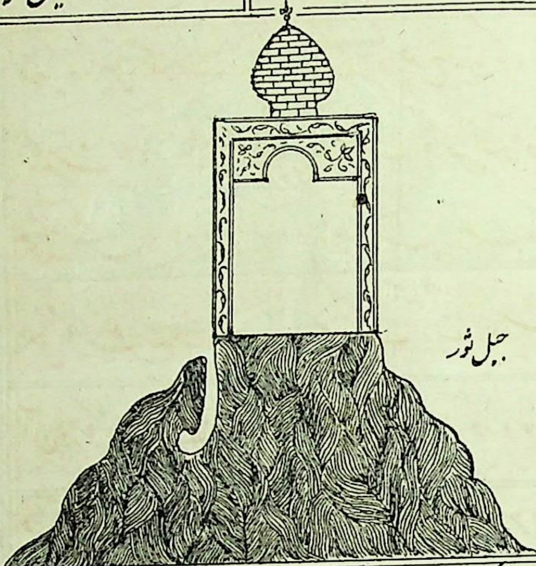
طلعت جبریل ندیده رسُول / کرده در آن غار بناگه نزول

سینهٔ پاکش چو قمر کرده شق / شسته در آن خانه بانوار حق

گوهر تحقیق بعالم نبود / او در گنجینهٔ معنی گشود

از صدفش ریخته در شب چراغ / داده جهان را ز کواکب فراغ

هر که درو همچو شقایق دمید | راست بمعراج حقایق رسید

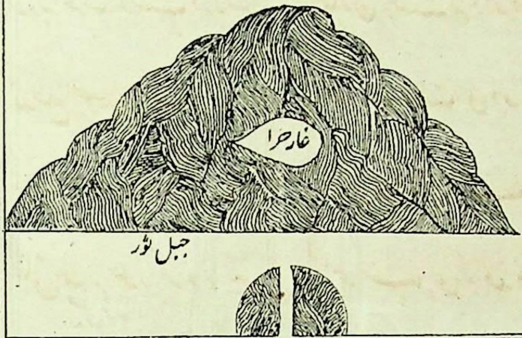
فرسخ دیگر ز حرم دورتر | ز جبل ثور برافلاک سر

آمده در غایت فرّ و شکوه | نیست معظم‌تر ازین کوه کوه

هست درین کوه یکی غار تنگ | کرده نبی یکدو شب آنجا درنگ

تافته زانجا بمدینه عنان | هجرت ازآنجا بمدینه عیان

آمده آن واقعه تاریخ دور | زان شده مشهور جهان غور ثور

رسیدن بمنا و خواندن این دعا

ای شده در راه حج از ره روان — چونکه رسیدی بمنا این بخوان

اَللّٰهُمَّ هٰذا مِنًی فَامْنُنْ عَلَیَّ بِما مَنَنْتَ بِهٖ وَعَلٰی جَمِیعِ اَوْلِیائِكَ وَاَهْلِ طاعَتِكَ اَجْمَعِینَ

بار فرو گیر که تن در عناست — ناقه بجنبان که زمین مناست

صبر نما امشب و فردا دگر — تازه کن از آب شتر را جگر

هست فرود آمدن قافله — از پی تیمار خود و راحله

تقویتی کن بدن از زور پیش | روز دگر پس نکند فکر خویش
ترویه آخر شد و شب در رسید | خازن صحبت که دارد کلید
قد طلع الصبح و هبّ الشمال | اقترب الوقت الی ذو الجلال
بار بربندید که فرصت نماند | تیز برانید که مهلت نماند
خلق همه راحله را کرده تیز | همچو سپاهی که فتد در گریز
این عرفاتست که بُد کوی حق | هست گریز همه تا سوی حق
فرسخی از کوی منا بیشتر | مزدلفه روی نماید دگر
عرض وی از سینهٔ حجاج بیش | هر که در و مشتغل کار خویش
لیک بر و نسبت ز ارض حرام | هست در آن قافله‌ها را مقام
یکطرفش بین ز قوافل خیام | دوخته در کسوت مصری تمام
محمل پرداخته با زیب و فر | بر سرش افراخته چتر قمر
یکطرفش مجمع شامی تمام | زینتشان ز اطلس و دیبای شام

محل مشکین دگر در میان / بر سرش از صفحه خور سایبان

از پی هر قافله حوض دگر / ز آب حیات آمده سر تا بسر

ریگ مپندار بظاهر در آن / کالجیالست و جواهر در آن

چشمه اش از پای جبل سر زده / آب سر از عین صفا بر زده

آن جبلی کش عرفاتست نام / هست فزونتر ز جبلها تمام

پر بود از رحمت حق دامنش / انس و ملک جمع به پیرامنش

سایهٔ آن در عرصات جنان / میدهد از ظل الهی نشان

گرچه بصورت ز جبال اصغرست / لیک بمعنی ز همه برترست

چون حجب واحد حیّ غفور / آمده هفتاد چه ظلمت چه نور

وان همه اسباب و حجب پی زدی / جز بریاضت نتوان کرد طی

هست بدشت عرفه چار میل / حد موافق همه بی قال و قیل

لیک از آن چار نشان بعید / دوست قریب جبل و دو بعید

ساخته جبریل این از قدم | بهر زمین عرفاتش علم
حد زمینی که مواقف سراست | بهر وقوف آمدن انجا روست
لیک بقول حنفی مذهبان | حد وقوفست دو میل میان
لیک بر شافعیان بی قصور | هست موافق همه نزدیک دور
مسجد نمره که در آن سر زمین | وادی عرفه است بمسجد قرین
بهر وقوف این دو محل خوب نیست | فعل وقوفش ز تو محسوب نیست

آمدن از راه بمسجد نمره و خطبه خواندن

ناقه روان جانب مسجد بران | بر اثر ناقه پیغمبران
وقت زوالست فرو گیر بار | داخل مسجد شو و فرصت شمار
خلق در آن جمع بپهلوی هم | انس گرفته همه بر بوی هم
منتظر اند آنکه بجمع و بقصر | جمع گذارند هم ظهر و عصر
خطبه کند بر سر منبر خطیب | راست چو از شاخ شجر عندلیب

نغمۂ داوودی و سوز درون | دیدہ و دل خون کند و غرق خون
جمع شود چونکہ بہم ساز و سوز | آن کندان کانش آتش فروز
مطبخ آدم بشمال جبل | گشتہ بپکون فقرا را محل
گہ کہ در و پیر زدہ خون جگر | دود و صفت گشتہ تسبیہ قامتر
گہ کہ در و شعلہ زدہ دود آہ | گشتہ عیان از شب تاریک ماہ
نور کہ شعلہ زدش کا برق | سایہ فکندہ بفقرا البفرق
قبہ کہ بر قلۂ کوہ آمدہ | نور فشان چون خور خر کہ زدہ
ہست عیان در نظر اہل دین | خانۂ یاقوت وسپہر برین

از مسجد بپای جبل آمدن و خواندن دعا

خیز کہ شد وقت دعا را محل | ناقہ روان ساز بپای جبل
چونکہ نظر بر جبل افتد ترا | از سر اخلاص بخوان این دعا

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهَا عَدَدًا وَّ اَقْرِبْهَا مِنْ رِضْوَانِكَ وَبَعِّدْهَا مِنْ تَجَنُّبِكَ

وعليك

عَلَيكَ اعتمدتُ عَلَيكَ توجهتُ واسعيتُ وَوجهكَ
الكريمُ اردتُ فاجعلني بِانِي اليومَ وبمن مؤمن خير

سر بسر آن جبل از سر کروه
ریخته چون ریگ بهم کوه کوه

این عرفاتست فراغت کجاست
هر کسی امروز بخود مبتلاست

که بکه امروز تواند شدن
جان نکند فکر صلاح بدن

بهر چرا ناقه مبر سوی دشت
باش که امشب شد و فردا گذشت

خلق فتاده همه پهلوی هم
پهلوشان رو فته باروی هم

از جبل و دشت وی آثار نه
هیچ بجز خلق نمودار نه

دامنش از خیل شتر فوج فوج
گشته چو دریا که در آید بموج

کوه چنان دشت چنین ره براه
راه روان پر شده تا صبحگاه

دست دعائیست که بر آسمانست
داشته هر سوی زمین و زمانست

دست تهی پای تهی سر تهی
کوه و زمین جمله تهی در تهی

زین همه یکبار بر آمد نفور — خواست قیامت مگر و نفخ صور
دل بدرون گرم چو خورشید شد — رعشه بتن بر نهج بید شد
شیوهٔ شیون ببدن راه یافت — تنگی دل دستگه آه یافت
نعرهٔ یارب بفلک درگذشت — اشک روان آمد و از سر گذشت
کشته فلک زخمهٔ تیر آه — رحمت حق ریخت از آن جایگاه
جمع بهم آمده انس و ملک — پر ز فغان کرده رواق فلک
سوز درون بین که بهر یاربی — سوخته بر چرخ فلک کوکبی
از نم دریای کرم کوه کوه — فیض خدا ریخته بر آن گروه
گریهٔ یک کودک حلوا فروش — بحر سخا و کرم آرد بجوش
روز چنین آتش دلهای زار — جوش بر آورد ز هفتصد هزار
قطب زمین اختر برج وجود — شیر خدا کان سخا بحر جود
روز چنین بود که شد در غضب — چونکه از و کرد گدائی طلب

در عرفات و طلب از غیر دوست — کوری بخت است و سیاهی روست

هر که در آن بزم بود زین قبیل — هست درونشان همه ظل السبیل

رحمت حق است گران تا گران — چون طلبد سایلی آید گران

هر که درین وقت بدانجا رسید — بار دگر آمده از نو بدید

بار گناه از همه کس لخت لخت — ریخته چون برگ ز شاخ درخت

گرمی این کورهٔ اکسیر اثر — نقد وجود همه را کرده زر

دُردی دل رفت با پالودگی — گشته قدح پاک ز آلودگی

ظلمت زنگ از رخ آئینه رفت — از ته دل محنت دیرینه رفت

تیرگی شب بسحر که رسید — گرد افق صبح سعادت دمید

ماه برون آمد از ابر سیاه — گشت شب تیره از آن چاشتگاه

پردهٔ مانع ز نظر چاک شد — چشم جهان بین ز سبل پاک شد

زنگ خسوف از رخ مه دور گشت — سر بسر از پرتو خور نور گشت

سنگ گران آب روان بسته بود | چشمه از زلزله هر سو کشود

باد صبا برد حجاب از میان

گفت پیمبر که بعد زین کس راه

وادی عرفات از نم چشم تا قدم

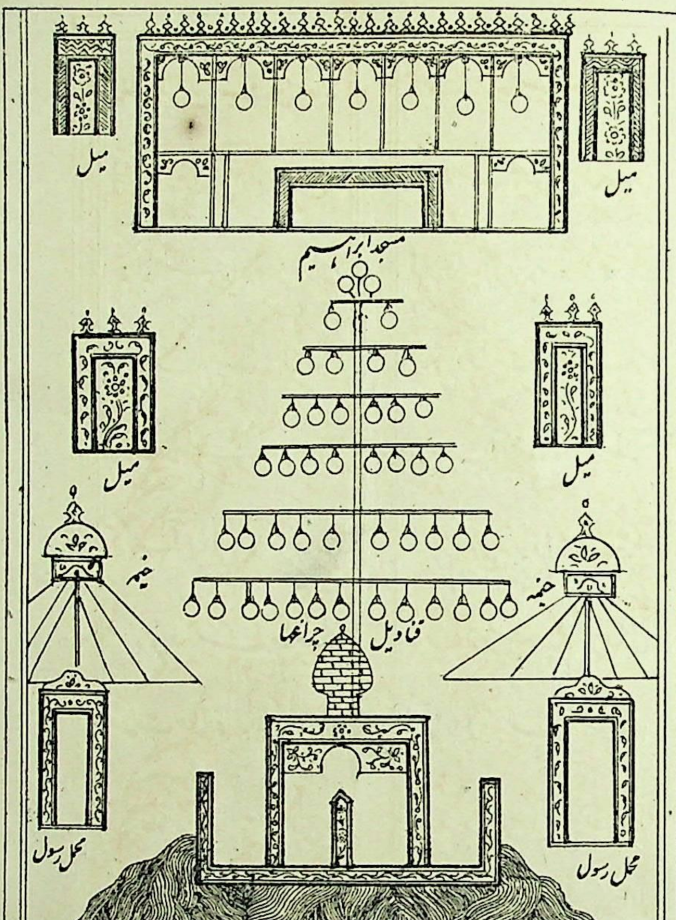
۱۰ محرم شد شب معنی عیان

۲۰ ماه ربیع است که ماند شکناه

۲ ذیقعده شد ز اشک نم

شد ز نم چشم و درون رقیق | وادی عرفات کوادی العقیق

مسجد ابراہیم

میل
میل
مسجد ابراهیم
میل
میل
خیمه
خیمه
قنادیل
چراغها
محمل رسول
محمل رسول
کوه عرفات
برکهای عرفات

خلق همه بار کنه ریخته — راحله از جای برانگیخته
گسته شکیب ار ز بار کنه — روز پی شوق نهاده براه
چونکه سبکبار شود راحله — زود بمنزل برسد قافله
بهترش اینست که من بعد شام — خلق درآیند بارض حرام
بازچه شامیست که گیسوی دوست — او سبب سنبلت واو مشکبوست
کوکب اقبال ازآن شد پدید — شام چنین به بود از صبح عید
مشتری و زهره بتابندگی — دار داز ومنصب فرخندگی
مشک خطا غالیه سا گشت ازو — گشته ازو باد صبا مشک بو
محنت غربت برد از دل بدر — شام غریبان دگر است این دگر
راهروان از بزمانی چنین — پای نیاید ز فرح بر زمین
از عرصات آنکه بباغ جنان — روی نهد چون نبود شادمان

رسیدن بمزدلفه وخواندن دعا

خلق

خلق جهان چه عجم و چه عرب | با لب خندان و دل پر طرب
جمله سوی مزدلفه رو نهند | بر خس آن بادیه پهلو نهند
چون بر زمینش گذر افتد ترا | به که بخوانی به نیاز این دعا

اَللّٰهُمَّ هٰذَا مُزْدَلِفَةُ جُمِعَتْ فِيهَا الْسُّنَّةُ مُخْتَلِفَ
نَسْئَلُكَ حَوَائِجَ مُؤْتَلِفَهُ فَجْعَلْنِي وَمِنْ دُعَاكَ فَاسْتَجِبْ
لَهُ وَتَوَكَّلَ عَلَيْكَ فَكَفَيْتَهُ

بار فرو گیر در آن مرحله | از پی بی توشه و از راحله
هر که بود مقبل و بیدار بخت | افکند آنجا ز پی خواب رخت
خواب که دیدیست که غفلت برد | صحت روح آرد و علت برد
دیدهٔ آن بخت که نغنوده بود | گرد مدد طالع و آنجا غنود
در ته پهلوی تو آن خاک زیر | به بود از بستر سنجاب گیر
چونکه شدی پاک ز آلودگی | از پی پاکی بود آسودگی

در عرفات امر بخشایش است   از پی بخشش همه آسایش است

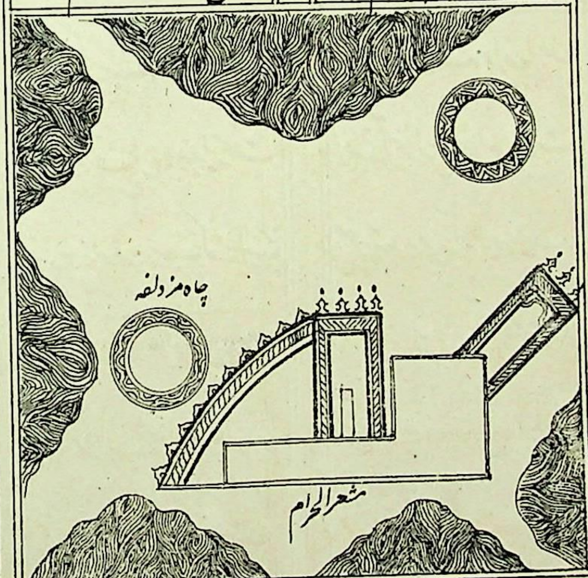
به که در آن شب بشمار آوری   ریزهٔ سنگی که بکار آوری

ریزهٔ آن سنگ که تسبیح گوست   در کف ار بنگری از ذکر اوست

در تو قصور است که آن گوش نیست   ورنه وی از زمزمه خاموش نیست

صبحدم آور بوقوفش قیام   تا که شود صبح تو روشن تمام

بهر وقوفش چو قیام آوری   کار حج خود بنظام آوری

چین وقوف از سر صدق تمام | ناظر شعر شده گوی این کلام

اَللّٰهُمَّ بِحَقِّ مَشْعَرِ الْحَرَامِ وَالْبَيْتِ وَالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالرُّكْنِ
وَالْمَقَامِ بَلِّغْ رُوحَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهٖ وَاَصْحَابِهٖ
مِنِّي التَّحِيَّةَ وَالسَّلَامَ وَاَدْخِلْنَا دَارَ السَّلَامِ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ

اصبحه الله صباح السعید | بر همه میمون بود این صبح عید
این چه صباحست که ششصد هزار | بنده شد آزاد صغار و کبار
فرد این صبح سعادت قرین | خنک فلک راشده نور جبین
پیشتر از صبح سعادت اثر | داده ز فرخنده کی او خبر
خیز که خورشید علم بر کشید | خلق چو انجم همه شد ناپدید
بانگ نفیر آمد و محمل گذشت | کوه بجا ماند درین پهن دشت
کس نکشد بهر کسی انتظار | شوق منا برده ز دلها قرار
سوی مناران و کرامت ببین | گرمی بازار قیامت ببین

بس که بود نغمهٔ و جوش و خروش
کرشود از غلغلهٔ خلق گوش

بس که بهم ریخته همیان زر
گشته دکانهای مناکان زر

اشرفی سرخ که آتش وش است
گرمی بازارش ازآن آتش است

رومی و هندیست که با یکدگر
کرده مماسات چو شیر و شکر

طنطنهٔ جامهٔ مصری ببین
دست نگهدار بر آن آستین

کیسه برانند درین رهگذر
هر که تهی کیسه تر آسوده تر

هست بسی نیز ز وارستگان
فارغ و آزاد ز سود و زیان

گرچه تهی دست ز سیم و زرند
جان بفروشند و غم دل خرند

جنبش شان هست خریدار کو
رونق این گرمی بازار کو

از دل ایشان شده بازار گرم
آید شان از در و دیوار گرم

تعریف مسجد خیف و غالیه والمرسلات و قربانگاه

قرب دو صد گام ز سوق منا
مسجد خیف است صفا در صفا

خمس

110

خشتش پخته همه عنبر سرشت — وسعت آن فسحت صحن بهشت

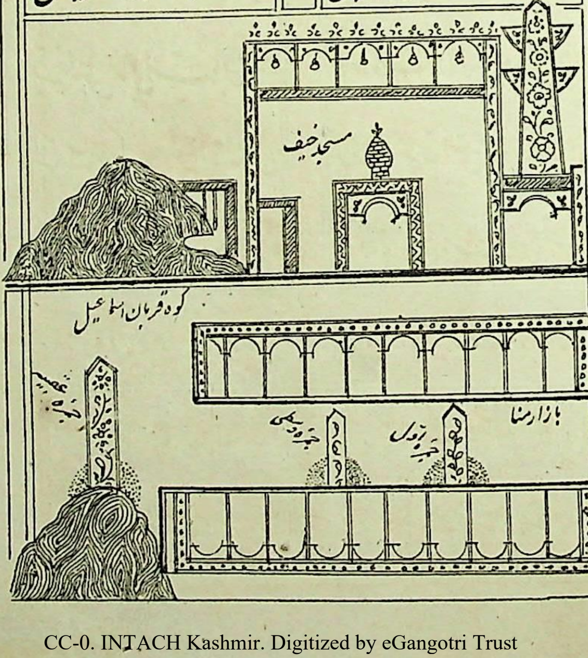
از پی فراشی آن ابر و باد — میرسد از چرخ بهر بامداد

کوه عجیبیست بمسجد قریب — در نظر اهل نظر بس مهیب

هست یکی غار در آن از صفات — آمده مشهور پی مرسلات

در عقب سوق منا بر شمال — سرزده کوهی است براوج جلال

دامن آن کوه زرب جلیل — آمده قربانگه ابن خلیل

شغل کسانست برون از حساب — رو تو سوی جمرهٔ اول شتاب

آنکه بود بر عقب پای او — بر سر کوه آمده مأوای او

سنگ برون آر و جدا وی بکن — از صف آن معرکه یادی بکن

قوم که شمشیر غزا میزنند — نعرهٔ تکبیر فنا میزنند

سعی و طواف آمده چون هفت بار — شد عدد سنگ همان اختیار

هفت کرت سنگ بر آن میل زن — میل چه بر روی عزازیل زن

بسته خلیل از پی قربان پسر — کامده شیطان لعینش بسر

سنگ برو کرده حوالت خلیل — کرده توجه بخدای جلیل

تا که عزازیل شود منهرب — رمی نما اول و قربان عقب

قربان کردن نزدیک کوه بازار منا

باز در آن کوش که قربان کنی — هرچه کنی کوش که با جان کنی

تیغ وفا بر گلوی جان بنه — گردن تسلیم بفرمان بنه

دست چه باشد که از و خون چکد　　خوش بود آن کز دل محزون چکد
جان که نه قربانی جانان شود　　جیفهٔ تن بهتر از آن جان بود
ساحت این عرصه که ارض مناست　　سر بسر این دشت فنا در فناست
کشته درین بنگر و قربان بسی　　تشنه بخون تیغ بکف هر کسی
هر که نشد کشتهٔ شمشیر دوست　　لاشهٔ مردار به از جان اوست
سرخی خون آیت صنع اللهست　　کشته شو اینجای که قربانگهست
آنهمه جوینده که اینجا درند　　جان بفروشند و غم دل خرند
یکطرفش آمده خونها بجوش　　وز طرفی جوشش کالا فروش
هر کسی و همت آلای خویش　　سود برد در خور کالای خویش

سر تراشیدن و علایق دور کردن

سر مکش از تیغ و فرود آر سر　　گرده زپی قید علایق بدر
رو سر تسلیم و رضا پیش گیر　　در ره دین ترک سر خویش گیر

سر تراشش ارچه که مو اندکیست
اندک و بسیار درین ره یکیست

زندگی از سر دگر آغاز کن
از بدن خویش کفن باز کن

جامهٔ خود بار ستان از گرو
جان تو نوروزی تو روز نو

فدیه دادن و حلال شدن در اینجا

بر تو شد اکنون همه اشیا حلال
غیر دخولی که کنی با حلال

بر تو فدا گر شده لازم بده
عقده کشائی کن و بکشا گره

سبعه نگر باز که سیار شد
یک بیک ارکان همه در کار شد

هشت گدا بشمر و یک گوسفند
پاره کن از یکدگرش بند بند

ور کنیش ذبح بایشان سپار
پس بمساوی دهشان اختیار

آمدن بطواف افاضه در صبح عید اضحی

ای که بمقصود ره آوردهٔ
ره بسوی مقصد خود بردهٔ

شام ترا صبح سعادت دمید
بر تو مبارک بود این صبح عید

عاشر ذوالحجّه بآن رهنمون … شد که ز احرام حج آئی برون

ای که بمیقات گذارت فتاد … دولت احرام ترا دست داد

از کرم خالق اکبر ترا … گشت و توفیق میسّر ترا

رمی ادا ساخته و ذبح و حلق … وز کر و منع برون کرده دلق

برده سوی مقصد و مقصود راه … آمده محرم بحریم اله

خیز و ببین صحن منا روز نحر … دمبدم از خون شده آغشته بحر

حمد و ثنای احد ذوالجلال … ورد زبان ساز چو داری مجال

در رهش از روی ارادت درآی … سوی حریم حرم او گرای

بین که چه سان جمله خلایق ز دل … کرده برون قید علایق ز دل

از پی تعجیل و ره اضطراب … سوی حرم آمده با صد شتاب

جمله باطراف حرم گشته جمع … پر زده پروانه صفت گرد شمع

در هوس قامت دلجوی او … طوف کنان گرد سر کوی او

مردم آفاق ز بلغار و روس   جمله شده ناظر آن نوعروس
کرده یکی بوم و بر روم طی   وآن دگری آمده از ملک ری
وین دگر از غایت مغرب زمین   وآن دگری آمده ز اقصای چین
وآن دگری سوده قدم چند سال   تا که رسیده بحریم وصال
قطع بیابان و مراحل بسی   طی بوادی و منازل بسی
کرده ولی بخت ندادست دست   وز قدح یاس فتادست مست
مانده به بیغوله حرمان اسیر   کشته اسیر ستم چرخ پیر
ناوک هجران بجگر خورده است   راه براه طلبش برده است
در پی این گلبن رضوان اثر   لاله صفت داغ هوس بر جگر
رفته ازین باغ هزاران هزار   برده بدل داغ غمش یادگار
شکر خدا واجب و لازم ترا   کامده بر در دولت سرا
پای ملامت زده بر سنگ آز   روی نهاده بزمین نیاز

جانب مقصد گذر آورده — در رخ مقصود نظر کرده

از کرم بیحد سبحانیت — ختم شد ارکان مسلمانیت

عمره بر آوردی و حج نیز هم — پاک شدی از همه ظلم و ستم

مانده ز کار تو طوافی دگر — خیز و کن امروز مصافی دگر

سوی حرم قصد افادت نمای — در طلب گنج سعادت درآی

روی بنه بوسه زن بر زمین — چشم تحیر بگشا و ببین

رو بحرم کرده خلایق همه — گشته حرم باز پر از زمزمه

شعله زده طلعت شماسیش — تازه شده خلعت عباسیش

دامن نازی که ببالا زده — بهر دل عاشق شیدا زده

بهر همین بسته کمر تا دگر — جان کند آویزش بند کمر

برقع زرکش که فکنده برو — کرده دل عاشق مسکین گرو

گشته ز خاکش دو جهان مشکبو — خم شده چرخ از شکن موی او

کشته همه فاخته او سرو ناز　　جمله چو پروانه و او شمع راز
سرو ز پا افتد و او استوار　　شمع بجان سوزد و او برقرار
سرو کرش کویم ازان رو نکوست　　کز سر او روح قدس بذله کوست
ز آتش او این همه دلها کباب　　او شده مستغنی و این اضطراب
در تک و پو آمده خلق اینچنین　　او ز سر ناز مربع نشین
نور الهش لمعات خودست　　خال سیاهش حجر الاسودست
بوسه زنند این همه بر خال او　　هیچ دکر کون نشود حال او
دامن او در کف مردم بسی　　او نکشد دامن لطف از کسی
بر در او روی تضرع بخاک　　در ره او خلق جهانی هلاک
چشم رضا کر نکند بر تو باز　　خاصیت حسن غرورست و ناز
حسن غنا آرد و عشق احتیاج　　هر دو جهان زین دو کرفته رواج
کعبه که در جلوه کری دلرباست　　آن تن و رخساره و زلف دوتاست

که بودش روی ازین سوی نیست / مر بصری مدرک آن روی نیست

تنگ بود حوصلهٔ چشم سر / چهرهٔ خوبان دگرست این دگر

روی نماید بتو در آن جهان / طایف خود را طلبد زانمیان

روز قیامت که بر آید نفور / از دل مجروح ز نزدیک و دور

روی بمحشر نهد آن نوعروس / با دف و مزمار و مغنی و کوس

شانه زده گیسوی و رو کرده باز / خاک ره او شده اهل نیاز

جعد سیاهش که رسد تا میان / بافته از موی سپه حاجیان

گونهٔ خورشید جهانبانیش / کشته ز خونابهٔ قربانیش

گوهر اشک که بر دامنش / ریخته شد زیور پیراهنش

کرده بخوری عجب از دود آه / کز دل طایف زده هر صبحگاه

با همه زیب آن صنم مهوشان / جلوه کند دامن عزت کشان

هر که گهی گشته به پیرامنش / دست تمنا زده در دامنش

با همه شان روی بجنت نهد — هرکس از آن بینت که منت نهد

محی از آنجمله توئی در شمار — دامن گل را چه غم از زخم خار

بهترش آنست که درین مصاف — سعی نمائیم برای طواف

ای بعبادت علم افراخته — کار خود و خلق جهان ساخته

پای زسر کرده درآ در مصاف — زانکه بود بر همه فرض این طواف

چون که شدی طایف بیت الحرام — یافتی از طوف درش احترام

سعی که آن پیش ترا دست داد — بار دگر باشد از ارکان زاد

ورنه پی سعی بمسعی خرام — تا شود احکام حج اکنون تمام

رجوع کردن از طواف افاضه بمنا

از پی این سعی و طواف التجا — به که بری باز بسوی منا

تا که درین منزل گیتی فروز — از عقب این دو شب آری بروز

چونکه شود بعد زوال دگر — دامن پرسنگ بزن برکمر

بیست و یک سنگ بزن بر سه میل	سنگ بشیطان زده زینسان خلیل
پای دلیلیست درین نکته لنگ	خاصه که آید زهمه سوی سنگ
روز سیم پیشتر از وقت شام	روی بنه جانب بیت الحرام
ورنه گرت شب شود آنجا درنگ	روز دگر باز و بالست و سنگ
شیوهٔ آداب نگهدار نیک	شو بادب ساکن این خانه لیک
آنکه رسد دیر بر درخت زود	شوق فزون گردد ازآنش که بود

دربیان مجاورت مکه وبجای آوردن آداب

هرکه درین کوی مجاور شود	وز عدد سلک زوایر شود
می سزد ازانکه کمال ادب	آورد از شوق بجا روز و شب
نقل چنین است کزین پیشتر	نادر ایام خود ابن عمر
در ره حج دره زدی هرکه را	ماند چو از قافلهٔ خود جدا
نیست جزاین وجه که بیگاه و گاه	حرمت این خانه نداری نگاه

ازره تشکیک تساهل کنی
در که تعجیل تعلل کنی

چون بطوافش کشد اندیشه رای
شیوهٔ ادب نیاری بجای

گردی از آن آثم و عاصی شوی
مبتلی قید معاصی شوی

رفته ز حد بی ادبیهای ما
نیست از آن جای چنین جای ما

در طواف وداع وگریه بفراق او

روز جدائی که نه بیند کسی
تیره تر است از شب هجران بسی

عاشق دلسوخته در هجر یار
آورد انجم همه شب در شمار

کس نکند محنت هجر اختیار
مرگ جدائیست میان دو یار

روز وداعست و فراقش ز پس
ناله برون آی و بفریاد رس

خون گری ای دیده بس های های
وقت جدائیست از آن خاکپای

بخت کجا رفت هم آغوشیت
هست کنون وقت سیه پوشیت

دل بمصیبت کشی افتاده طاق
که ز فراق و گهی از اشتیاق

12

وقت وداعست اجل درکمین　　خاصه وداع صنمی اینچنین

باخفقان دل و رنج صداع　　میروم اکنون بطواف وداع

ای گل باغ ملکوت الوداع　　بوی تو جان راشده قوت الوداع

جان جهانی و به از جان بسی　　قطع ز جان چون کند آسان کسی

ای گل مشکین بنوای عجیب　　قطع وصال تو کند عندلیب

وصل تواش سوخت بداغ جگر　　تا دگرش هجر چه آرد بسر

گرده براه طلبت جان فدا　　میشود اکنون بضرورت جدا

دوری من از تو ضروری بود　　ورنه کرا طاقت دوری بود

روز جدائی که خرابم ز تو　　کافرم ار روی بتابم ز تو

گر ز توام دور کند بخت بد　　مهر توام باز کشد سوی خود

باد صبا دامن گل برفشاند　　نکهت شیرب بمشامم رساند

فارغ از اندیشه صوت و ادا　　گفت حدیثی ز زبان وفا

کای شده پاک از همه آلودگی — درد دل رفته بپالودگی
داده جلا آینهٔ خویش را — ساخته مرهم جگر ریش را
شهد وجود تو مصفی شده — بلکه ز هر صاف تر اصفی شده
آینه پر سیم که برآرد غبار — فرصت امروز غنیمت شمار
پای تجرد بسر خویش نه — یکقدم از خویش فراپیش نه
سکه زن آن نقد که آورده — ورنه زر آورده و مس برده
از زر بی سکه چه خواهی خرید — جامه ازین غصه بخواهی درید
حج تو هر چند که دین را در است — حج دگر هست که آن اکبر است
رونق فرمان تو بی مهر شاه — کم بود از مرتبهٔ برگ کاه
مهر کن آن نامه که در روزگار — حجت کار تو شود در روزگار
نامه که گردن شکن سرور است — مهر وی از خاتم پیغمبر است
بر نشد از آتش شوق تو دود — دیر شد آهنگ تو برخیز زود

گرمی این کوره از آن آتش است — پاک کند نقد که در وی غش است

این ره عشق است نه راه حجاز — زادوی آن به که کنی از نیاز

میرود این ره بسر کوی دوست — فرصت جان باد که معراج اوست

نقش کف پای شتر ره بره — داده نشانها ز مه چارده

طرفه تر اینست که در راه بدر — روی زمین گشته پر از ماه بدر

بدر که کامل همه باب شد — منزل خورشید جهانتاب شد

طیبه که شد مغرب خورشید جود — زردیش از وادی صفرا نمود

زردی روز آینهٔ مغرب است — مغرب خورشید جهان یثرب است

مژده که محمل بمفرّح رسید — گنبد خضرا شد از آنجا بدید

کیست که آن بیند و ماند بجای — گر همه کوه است در آید ز پای

بینت مفرّح که شرابیست مست — هوش ز سر میبرد و دل ز دست

گنبد خضرا شده پیدا ز دور — محو از و گشته تجلی طور

نور تجلیست کز و تا سماست — طور کجا آتش موسی کجاست

گنبد خضراست چه پیر سلیش — عرش بدان پایه شده کرسیش

مشهد موسیست نظر باز کن — بال بهم بر زن و پرواز کن

ای زمفرح شده مست و خراب — نیست ترا قوت و تاب شراب

خاصه مئی کز ازل آمد کهن — بر کندت بوی وی از بیخ و بن

این همه اعیان ز ازل تا ابد — جمله ازین می شده بیخود ز خود

زین خم و خمخانه در آید بجوش — آن می دیرینه که بربوده هوش

کهنه سفال سگ این میکده | بر سر جم جام مرصع زده

بگذر ازین بیخودی و باخود آی | کامده نزد رسول خدای

عین ادب شو ز قدم تا بسر | تا ببری از سگ این کو نظر

شرط ره اینست که از گرد راه | پاک بشوید تن خود مرد راه

آینه را پاک کند از غبار | تا متاثر شود از روی یار

چشمهٔ زرقست که چرخ کبود | کرده روان از نم آن رود رود

نیل کرش نیست بدو اختصاص | بهر چه گشتست بدین اسم خاص

لیک در انجا ادب آید بکار | بی ادب آنجا نرسد در شمار

چونکه رسی بر در باب السلام | نعره برآور بصلات و سلام

جای سر است اینکه تو پا مینهی | پای ندانی که کجا مینهی

دور شو از خواهش نفس و هوا | انکه فی المقدس وادی الطوا

چونکه در آئی بسوی روضه آ | از سر اخلاص بخوان این دعا

روضه که آمد ز ریاض بهشت — خشت بخشتش همه عنبر سرشت
بر سر هر کنگره اش تا فلک — جای گرفته است ملک بر ملک
هر که در آن روضه زمانی نشست — تا ابد الدهر ز اندوه رست
غایت آن از طرف منبر است — وز طرف حجرهٔ پیغمبر است
منبر پیغمبر آخر زمان — سلّم نور آمده تا آسمان
پای نهی رفته نبی بر سرش — سایهٔ عرش آمده زان بر سرش
پایهٔ او نیست که باشد بفرش — تخته زده بر سر کرسی و عرش
رو بسر محراب نبی در نماز — روی تو آنجا به زمین نیاز
ابروی خوبان جهان خم ازو — گشته مه نو بفلک کم ازو
آن ندمت از گریه ببند د زبان — لب بگشا از سر سوز این بخوان

ترکیب بند در نعت رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم

السّلام ای سیّد اولاد آدم السّلام — السّلام ای سرور افراد عالم السّلام

السّلام

129

السلام ای آنکه از روی تو روشن شد جهان — السلام ای صیقل مرآت آدم السلام

السلام ای آنکه تا بوده نبوده هیچکس — در حریم کبریا غیر تو محرم السلام

السلام ای آنکه از نعلین تو دارد شرف — با همه قدر و بزرگی عرش اعظم السلام

السلام ای آنکه تا بوده سحاب جود تو — گشت زا هستی و بود از تو خرم السلام

بر روان پاک تو باد از ما سرگشتگان — هر زمان هر ساعت و هر لحظه هر دم السلام

السلام ای آفتاب آسمان لطف و جود — السلام ای بحر ایجاد تو اظهار وجود

السلام ای مظهر حق مظهر اسرار غیب — گر تو حق ظاهر بود در دیدهٔ اهل شهود

السلام ای آنکه از حبل المتین مهر تو — طلعت خلقت ز حق تشریف بود از تو بود

السلام ای آنکه اثر در راز ایجاد دو کون — جز وجود وافر الجود تو مقصودی نبود

السلام ای آنکه از اشفاق کردی با خدا — در شب معراج استغفار ما گفت و شنود

میکنم گستاخی و میگویمت هر دم سلام — با امید یک جواب ای سرور عالیمقام

کار ما و صد چو ما اتمام یابد بیشکی | گر قبول افتد ترا از صد سلام ما یکی

در صفت حضرت رسالت پناه صلعم

یا شفیع المذنبین بار گناه آورده ام | بر درت این بار با پشت دوتاه آورده ام

چشم رحمت برکشا موی سفید من ببین | گرچه از شرمندگی روی سیاه آورده ام

آن نمیگویم که بودم سالها در راه تو | هستم آن گمره که اکنون رو براه آورده ام

دیو رهزن در کمین نفس و هوا اعدای دین | زین همه با سایهٔ لطفت پناه آورده ام

بسته ام بر یکدگر نخلی ز خارستان طبع | سوی فردوس برین مشت گیاه آورده ام

دولتم این بس که بعد از محنت دوری دراز | بر حریم آستانت می‌نهم روی نیاز

در وفاداری بزرگان علیهم الرحمة

حق آنانی که عمری در وفایت بوده اند | وین زمان در ساحت قرب تو خوش آسوده اند

حق آنانی که راهی راکه خود پیموده | پای از سر ساخته ایشان بجان پیموده اند

حق آنانی که از تیه ضلالت خلق را | جز بسوی شارع شرع تو ره ننموده اند

گر گدای بی نوا جامی عنایت وامگیر — کش عنان دل ز کف نفس و هوا بربوده اند

از سحاب جود و جام فیض خود در تهی بریز — بر دل و جان کسان کز لوث گناه آلوده اند

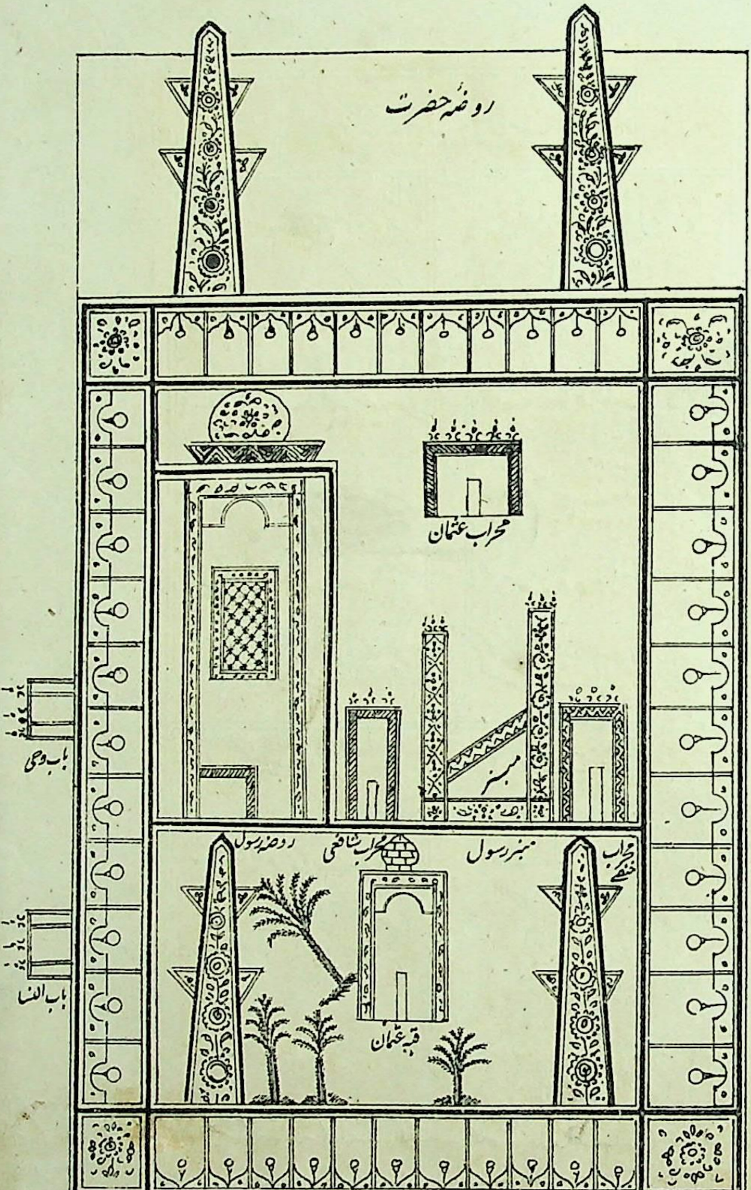
سخت بیتابیم ده زین درد کز عمری بازین بیش — مردمان چشم او خون جگر پالوده اند

هست مقبول او را طفیل آن کسان کز نسبت و تقی — هم تن و هم جان خود را در پرستش سوده اند

باشد از یمن قبولت فارغ از خلد و جحیم — بر صراط شرع تو باشد همیشه مستقیم

در وفای حال حاج و مشرّف شدن بروضهٔ مطهّره

ای قدم از سر برهش ساخته / پا ز سر از دغدغه نشناخته
بی سر و بی پا شده بشتافتی / ره بحریم حرمش یافتی
کوکب اقبال تو مسعود بود / عاقبت کار تو محمود بود
بخت تو زد تخت بر اوج سپهر / سود بنعلین تو رخ ماه و مهر
شاهد مقصود ترا رخ نمود / بر تو چه درها که ز دولت گشود
ای شده محرم بحریم وصال / وقت طلب آمد و گاه سؤال
لب بگشا بهر دعای ثواب / هست درین وقت دعا مستجاب
هرچه بغیب و بشهادت درست / از صدقات سر آن سرورست
بست کمر و سر او صدقه جوی / بحریم حرمش ره پوی

روضۂ حضرت
محراب عثمان
منبر
باب وحی
باب النسا
روضہ رسول
محراب شافعی
منبر رسول
محراب حنفی
قبہ عثمان

حرم مدینہ

توجّه بجانب اصحاب

چونکه ز معراج نمودی نزول
یعنی از ادراک جمال رسول

یکقدم آنسو نه و جان کن نثار
همت عالی طلب از یار غار

بار دگر نه قدمی پیشتر
قوّت اسلام طلب از عمر

این دو گرانمایه وزیر کبیر
لازم مهر ند چو ماه منیر

آن یکی از غایت صدق و صفا
محو شده در نظر مصطفا

وان دگر از صدمت تائید دین
گشته اشداء علی الکافرین

توجّه بجانب قرّت العین رسول یعنی بتول

بار دگر آنسوی حجره خرام
بانگ بر آور بصلواة و سلام

میوهٔ دل قرّه عین رسول
زهرهٔ گردون نبوّت بتول

سیدهٔ جمله زنان بهشت
مانده در پای بنی سرخشت

لب بکشا کانچه ترا در دست
یکبیک از تربت او حاصلست

شو متوجه بزمین بقیع — عرش برین بین و مقام رفیع
هر طرفی نور دمد زان زمین — همچو نجوم از فلک هفتمین
این همه چون انجم و او آفتاب — رفته ز خورشید همه در نقاب
چونکه نهی بر در دروازه کام — ورد زبان ساز صلات و سلام
زنده دلان بین که ز خود مرده اند — سر بگریبان علم برده اند
گر بگشایند ز عارض نقاب — تیره نماید مه و آفتاب
بر در دروازه که دین را درست — مقبرهٔ عمهٔ پیغمبرست
گنبد عباس که خلد آشیانست — قبهٔ از نور بعالم عیانست
چار دُر از درج نبوت در آن — لجه سخاکان مروت در آن
از فلک جود و سخا و کرم — کرده قران چار ستاره بهم
پرده کشایم ز جمال سخن — صادق و باقر علیست و حسن
خفته در آغوش هم از یکدلی — زادهٔ معنی نبی و علی

چون بمیان فاصله شان اندکیست — مرقد این چار تو گوئی یکیست

مشهد عباس علیه السلام — دور از ایشانست بقدر دو گام

طی کنم از جمله سراهای پنج — مشکل اگر یابی ازین پنج گنج

از عقب منزل این پنج تن — کرده بنا فاطمه بیت الحزن

چونکه گذر کرد ز عالم رسول — کرد در آن خانه نشیمن بتول

دود دلش چونکه کشیدی علم — دوده از آن دود گرفتی قلم

خون دل از دیده فشاندی برون — مرثیه گفتی و نوشتی بخون

آن حجری چند که مانده سیاه — هست سیاهیش از آن دود و آه

سوز دلش چون علم افروختی — ز آتش آن لوح و قلم سوختی

هر یک از آن سنگ بچشم هدی — در ره معنی حجر الاسودی

سرمه آن سنگ دهد نور دل — مردمک دیده ازو منفعل

بر سر آن ره که طریق هداست — حجرهٔ ازواج رسول خداست

ساحت آن گنبد فردوس لوا　　حور بگیسو کندش رفت و رو

باز بنه گام گرزان طرف　　کاخ صفا بنگر و بیت شرف

نیست مجال قدم اجنبی　　خفته در آن گوهر صلب نبی

کرده در آن مخزن عنبر سرشت　　جای بهر گوشه طیور بهشت

گنبد عثمان که نماید ز دور　　زینهمه یکنور دمد زان دو نور

گشته حیا پردهٔ درگاه او　　هست ز بس خیل ملک راه او

خیل صحابه چه بزرگ و چه خرد　　بیش از آنست که نتوان شمرد

در تهٔ آن خاک که کانها درو ست　　آن نه بدینهاست که جانها درو ست

مقبرهٔ کز همه اینها جداست　　مقبرهٔ مادر شیر خداست

پای جسارت منه آنجا دلیر　　خفته در آن بیشه یکی شرزه شیر

یکطرفش ظل ظلیل عقیل　　وز طرفی مالک امام خلیل

کان گهر معدن زر هر یکی　　زینت نه زیور خور هر یکی

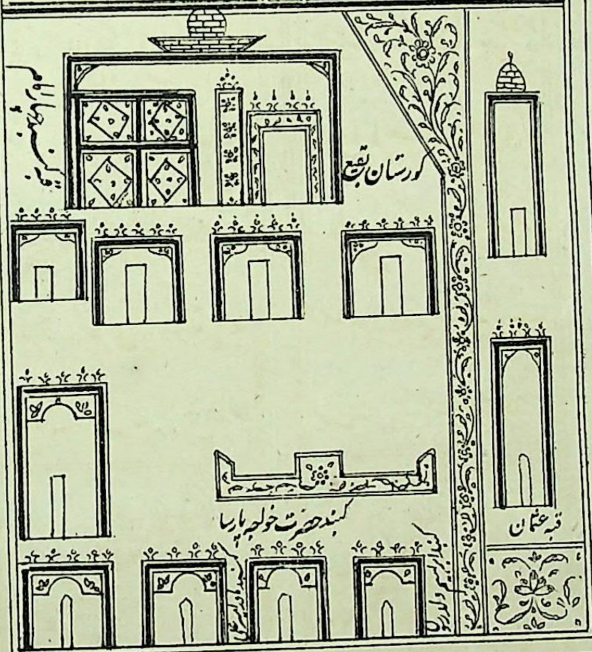
این همه در سایهٔ آن آفتاب
رفته بخلوتکهٔ عزت بخواب

روز قیامت که دمد نفخ صور
اینهمه خیزند در استار نور

خلق جهان مانده همه در مغاک
از شرف این زده سر بر سماک

سر چو بر آرند ز جیب غبار
چشم گشایند بدیدار یار

بخت کرم یار شود عنقریب
خاک شوم بر سر کوی حبیب

توجه بجانب مسجد قبا و نخلستان

ای خضر راه هدی مرحبا — خیز که شنبه شد و روز قبا

تا بقبا هست قریب دو میل — طی نتوان کرد رهش بی دلیل

نخل به نخلست همه پی ز پی — سر بسر آورده چو در بیشه نی

هر یک ازآن نخل چو سرو روان — از ثمر افکنده ببر گیسوان

در ته هر نخل همه زرع و کشت — چون نشود در رشک زمین بهشت

در صفت قصر رفیع قبا — کرده دلم پیرهن جان قبا

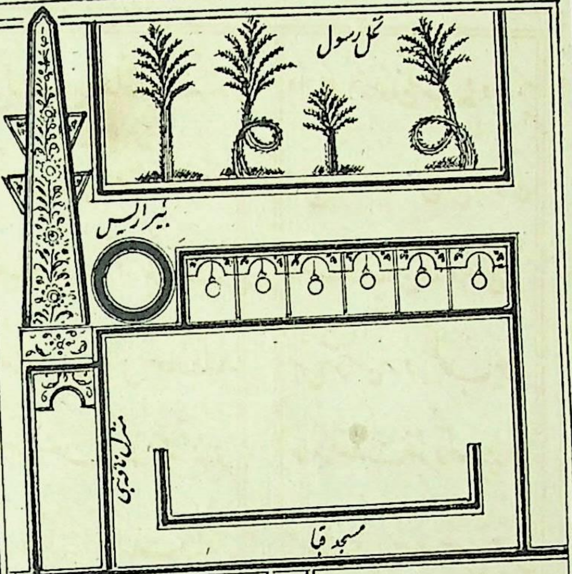
بئر رسولست که ز آب حیات — لب بلب استاده چو جوی فرات

کعبه بصد جای ز شوق قبا — ساخته پیراهن عزت قبا

هست کرت بهر نوافل قیام — چون رسی از ره سوی مسجد خرام

[illegible]

[illegible]

هست بسی کوه ولیکن سیاه — سر بفلک برزده چون دود آه
کوه چنان فرش زمینش چنین — من سخن از کوه کنم یا زمین
سر بسر طیبه وجب بر وجب — هر وجب از وی عجب من عجب
طیبه که بطحا شد از و باصفا — خاک وی آغشته بمهر و وفا

در ختم کتاب فتوح الحرمین

طوطی طبعم که سخن پرور است — آینه اش مشهد پیغمبر است

من که بدریا روم از بهر دُر   دل تهی از خون کنم و دیده پر
تا گهری آرم از آنجا برون   موج زند در دل من بحر خون
با همه سعی ار بدر آرم گهر   رشته کشیدن کنم خون جگر
خاصه گهر های صغار و کبار   کش نتوان برد بیکجا بکار
طوطی طبعم گهر انگیز بود   خامه صفت تیز و گهر ریز بود
از پس این آینه شد گنگ و لال   نیست درین عرصه سخن را مجال
بارگیم ماند درین سنگلاخ   نعل فتاده شد و سم شاخ شاخ
دم زدن از مشهد پیغمبری   نیست در امکان زبان آوری
گرچه منم صاحب سحر حلال   به که درین نکته شوم گنگ و لال
نو بنوش داد سخن دادمی   تا نشدی ختم نه استادمی
ساحریم آمدی اینجا بکار   شاعریم بر تو شدی آشکار
چونکه شدم در پی این گفتگو   تا دهدم معنی باریک رو

چند گهی سوختم و ساختم　　تا ز میان پرده بر انداختم

شاهد معنی بدلم رو نمود　　نطق من از طلعت آن رو کشود

جلوه گری کرد و زبانم کشود　　پرده کشید از رخ و هوشم ربود

کعبه بود نوگل مشکین من　　تازه ازو باغ دل و دین من

تا نزند سر ز چمن نو گلی　　نغمه سرائی نکند بلبلی

زین همه اسرار که شد گفت و گو　　دم نزدم تا نشدم روبرو

طوطی از آئینه کند قیل و قال　　گر نبود آینه طوطیت لال

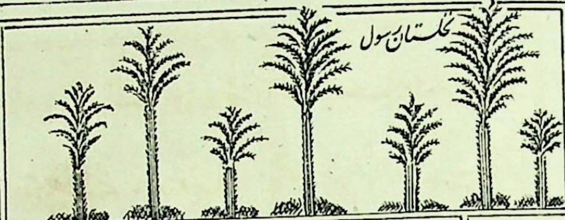
گل بودم کعبه که عنبر فرست　　آینهٔ ام مشهد پیغمبر ست

ساخته که طوطی و که بلبلم　　طلعت آئینه و بوی گلم

این دو سخن موی بمو سفته ام　　نیست غلط هرچه درو گفته ام

محی از آن هر دو طلب کام خویش　　محو کن از لوح کسان نام خویش

گرم شد از سعی تو بازار ج　　ختم بنظم تو شد اسرار ج

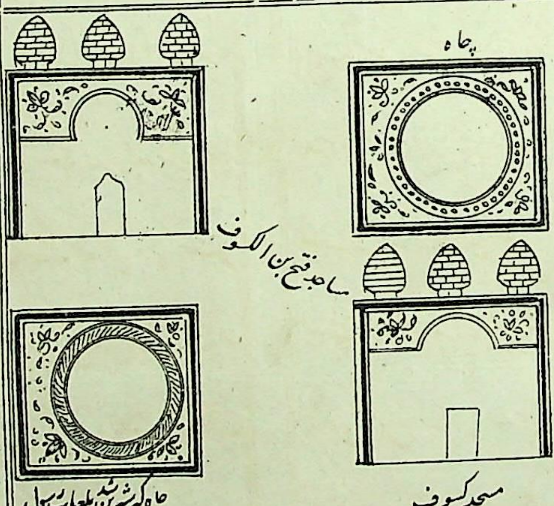

توجه بجانب مسجد فتح

پنجم شنبه که بود روز چار — پای نه و دست تمنّا برآر

مسجد فتحست بنای رسول — جای دعاییست و محل قبول

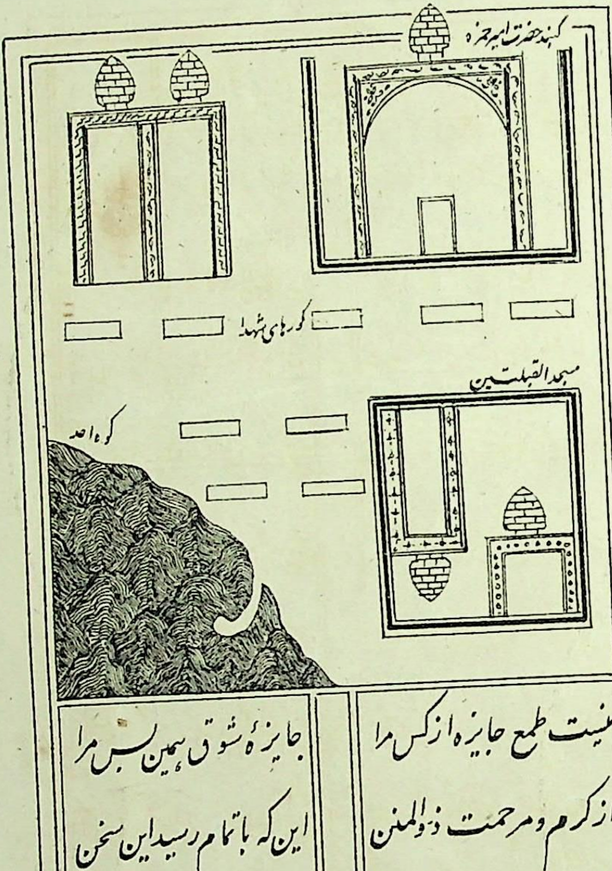
بئر رسول است کز آبحیات — لب بلب استاده چو نهر فرات

توجّه بجانب زیارت شهدا

سعی نما باز که روز دگر ‌ ‌ ‌ بر شهدای احد آری گذر
لالهٔ ایشان شده خونین کفن ‌ ‌ ‌ داغ نهاده بدل خویشتن
بوی وفا میدمد از خاکشان ‌ ‌ ‌ غرقه بخون تربت نمناکشان
مهرگیا سر زد از آن سرزمین ‌ ‌ ‌ تخم وفا بار نیارد جز این
دامن گردون که شفق گون بود ‌ ‌ ‌ از اثر سرخی آن خون بود
روز قیامت که برآرند سر ‌ ‌ ‌ با جگر خشک و کفنهای تر
شسته بخون روی چو اوراق گل ‌ ‌ ‌ سرخ ز سر تا بقدم جزو و کل
حمزه که قربان شده در راه دوست ‌ ‌ ‌ سیّد هر جا که شهیدیست اوست
سرخی کوه اُحد از خون او ‌ ‌ ‌ ریگ بریگش همه تسبیح گو

کوه اُحد نیست که کوهست ود
گفت پیمبر که یحبّی احد

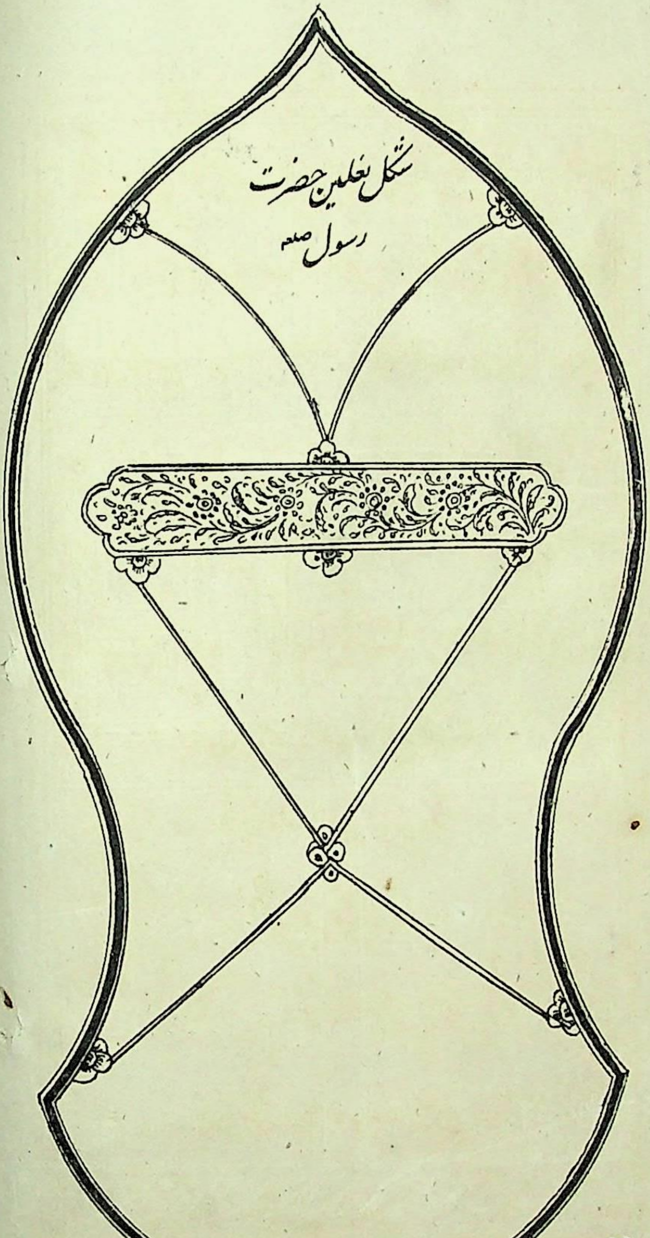
نیست طمع جایزه از کس مرا
جایزهٔ شوق همین بس مرا

از کرم و مرحمت ذو المنن
این که با تمام رسید این سخن

دست بر آرم بدعا هر نفس
نیست مرا جز بدعا دسترس

صل علی روضهٔ خیر الانام
خاتمة الختم برین شد تمام

تمت الکتاب بعون الله تعالی

شکل نعلین حضرت
رسول صلعم

سپاس بیکران خالق انس و جان که درین زمان همایون توامان کتاب
فتوح الحرمین الشریفین حسب الفرمایش عالی شان رفیع مکان اشرف
الحاج جناب حاجی شیخ عبدالوهاب جناب قاضی ابراهیم صاحب
بید اقل العاصی عباس علی ولد مشهدی اسد الله شیرازی در مطبع
استاد المتطبعین داود میان صاحب سمت انطباع پذیرفت
تحریرا فی غره شهر ربیع الثانی سنه ۱۲۷۹ تسع وسبعین ومائتین بعد
الالف من الهجرة النبویه علیه آلاف
التحیه اللهم اغفر لبانیه و کاتبه
بحق محمد صلی الله علیه
و آله وسلم
در جزیرهٔ معمورهٔ بمبئی

هو الله تعالی [illegible]

روز [illegible] شنبه [illegible] عصر [illegible]

[illegible] ماه [illegible]

[illegible] احمد [illegible]

[illegible] صاحب [illegible]

[illegible] عبد [illegible]

[illegible] شنبه [illegible]

[illegible] والسلام

[illegible] احمد [illegible]

149

هو الکافی

بسم الله الرحمن الرحیم

ای گرفتاران عشقت فارغ از مال و منال — والهان حضرتت را از خود و جنت ملال

معتکفان کوی شوقت را غلامی کرده چرخ — سالکان راه وصلت را ز عالم انفصال

عارفان وصف تو مشغول استغراق ملک — بلبلان در جهت گلشن جاه وصال

نسمه از فیض لطفت نعمتی یکجه نه فلک — تشنه سرگردان که آبست یا ساله

آتشی از لطفت گلستان گشته بر خلیل — خود به نمرودی بقهر از پشه گوشمال

عاشقان در جهت آتش نفخ خاص شه — کمترها آن آتش گشته در دوزخ نهال

بلبلان نغمه تسبیح در بستان غیب — وحده گویان ز گلبن باغ وصال

طوطیان حرم علوی را آورده زبان — نغمهای با عز شان ای قدیم ذو الجلال

واصلان بزم تو شاهان سر در عالم بلند — راندگان کوی تو مهجور از نیکی و وصال

بوی از عکس رویت نافه را آن خاک — خاک از بویش شد جنت خلعت حسن جمال

خامه صنعت کشید این نقش تمثال وجود — مهر شد نسخه غیبت انتمای ازلی مثال

درودی

هر که بر جادهٔ ره باقی عشق یافت ره — کی بیابان وحشت آن رفتن و شد آسر معال

چون شهٔ بحر وجدان بخت تخت بر پوش برنشست — لشکران جهات بر آن صحت صد لال

لشکران شهیٔ عشق به زیر دکان حجاب وطن — چه شهنشاهان غمت شاهان ملک بی زوال

باده نوشان غمت معروف و داود و جمشید — جان فروشان در عشق را روستمان و بلال

داروی درد تو دارد دل مسکین باخبر — زبور ذکر نور بت جان عرض هر صاحب کمک

در تمنای جمال شد علاء جان فشان

تا چه جاوید آخر زین تمنای محال

هر آن جان که عشق در وی رقم نیست — نه بینی در دو عالم جز عدم نیست

هر آنکه خواهد او در جان بس لا — وجود او بمعنی جز عدم نیست

سری کو سر معنی با خبر شد — در و کنجی بن شادی و غم نیست

تو محرم بس محروم از اسرار — ره نامحرمان اندر حرم نیست

جهان از عکس روشن گشت روشن — اگر لکه نه بیند هیچ غم نیست اکه

حجاب نیست این هستی موهوم — که هرگز نور با ظلمت بهم نیست

چو در دریای وحدت گم شد انسان — ازانش در عرفان در شکم نیست

اگر فانی شوی در بحر توحید
عیان بینی که اینجا کیف و کم نیست

چو بار از جسم همت بی از کار
مقوّی تو جز در جسم نیست

بجز همت نیابی راه مقصود
همای همت اینجا منتهم نیست

عنان چون همت عالی نتابی
زناکامی ز تو کس نیست لاجرم

زهی آن جان فشان که قدم در فنا زند
بر خوان دو جهان صلای غنا زند

گر آب دیده غسل کند بطهور دل
از سر عشق نعره فاغفر لنا زند

از سر دو طبع کند التجا درست
بر بام از زبده عافیت فنا زند

چون شیشه اند لوح دل از ظلمت حدوث
در درس غیب نعره فاکتب لنا زند

مستان جام شوق که در مجلس شهود
در استماع آن دم الهم لنا زند

از بهر وفا چو نقد بسر صفا رسند
بر حجره قبول کرم ربنا زند

در سیر عالم با منتهای عشق
کام نخست از سر این منتها زند

چون در ریاض انس بر آن نغمه خوشند
خوش نیست زنگ ربع دار الفنا زند

با واعظ مغنی چو علای خیام غم
بر سوره قناعت واو تغنا زند

از کار

از کنار خویش می یابم دمادم بوی یار / زان همی گیرم هردم خویش را در کنار

چون کنارم را میانی نیست پیدا هر زمان / از میان جان و دل خواهم همی گیرد کنار

تا میانش نیست اکنون در کنارم از میان / در میان آتش عشقش همی یابم کنار

چون کنارم را میانی نیست زان در حیرتم / کانچنان نازک میانی نیست دایم در کنار

بر کنار آنکه بود لیکن میانش در نیست / در میان جو رفت گرچه بود اندر کنار

نیست کس را گر میانش چون کنار اندر همی گو / از میان هیچکس لب کسی چون کنار

از کنار شیر گر علی بوی میانش یافتی
در جهان آن میان از خویشتن یک کنار

راحت از خود طلب میابا و او همراز شو / در لب از حق رود در عشق او جانباز شو

سال راه عشق سربازی و رسوایی بود / گر سر آن راه داری در پی این ساز شو

بر تن و جان چند لرزی چون شیر ارزنی / همچو باز زن لنگر و بر درس همباز شو

تا تو همچون بنگالی این راه و رسم نگو / راه گیر و با صادقان دمساز شو

چون ز عشق ما چه باشی بسته در دامن / در هوای سر جان یکلحظه در پرواز شو

جان و تن بسپر و تکرو و چه حجاب اندر سر / جمله بر رسم و با عشق هم آواز شو

باز اوج کبریائی مانده اندر دام کام
دام دانه بر در و حرزم بکفر یار تو

گر همای قاف فقر بال همت برگشاید
در فضای لامکان یابد نشان ابیار تو

فعل ایشان گر رسد علائی و کلیدی آن بهار

گر خیالی داری انکار سر پندار تو

گر آتش فراقش با جبر یار بودی
اندوه آشنایی در دیده خار بودی

در لحظه خیالش غبار شدی ز دلها
جان جامه چاک کردی طالب هزار بودی

در لمعه حسنش عکسی ظهور کردی
از هر طرف هزاران جانش نثار بودی

جز جلوه از درش دل از ضرب عشق کردی
گر از بهار درش امیدوار بودی

از روضه وصالش بوئی بجان رسیدی
دریای شوق او را گر هم کنار بودی

گر نغمه‌ای ز سالک بر بوی او شنیدی
جمع در سازکی نشی او را کار بودی

رخ زبان به پهلو کرده همی ز ساری
گر در جناب قربش امیدوار بودی

طغرای عز عاشق از عشق در گذشته
در جمع کشتگانش گر در شمار بودی

صد جان علا به هر دم گر نثار راهش
گر نه خلد لبش را ان تحفه عار بودی

نوبت

نقاب از رخ اگر یکدم ز روی خود براندازی
هزاران مبتلا از هر سو درآید در سراندازی

ز بوی یک خم زلفت عالم گشت عنبر بو
اگر آن تار گیسو بر سمن عنبر اندازی

ز نور جلوهٔ حسنت غبار غیر شد ظاهر
دگر از غیرت آن تخم غبار از ره براندازی

غبار غیر و کفر و دین طلسمی گشت موهوم شد
طلسم آنکه ز [illegible] چو زلف از رخ براندازی

ز ظلمات طلسم صورت موهوم در شد معنی
دگر از بالای کرم یکدم خود در خاور اندازی

صدای سوک غم پیچیده در همه عالم
کرم کن [illegible] غبار سر از سر اندازی

جهان [illegible] اگر یکدم نه بیند حال
[illegible] جان [illegible] غم در براندازی

کرم کن عالم علوی [illegible] نگیرند
اگر یک نقطه از نامم رقم بر دفتر اندازی

[illegible] در دل آن عمری [illegible] حال این در شد
مکر از [illegible] طبعت دوای [illegible] در اندازی

دلا از علم عشق سر مویی خبر باشد
ز نشر [illegible] بلای خود زنی [illegible] صد از با شد

کسی گر عمر [illegible] چو زلف او [illegible] شد
زمام ملک و کفر و دین [illegible] نجر باشد

[illegible] گر بار طبع ملولت از کجک نوری
مثال آتش جانم [illegible] موبا شد

تو در کلکن طمع داری که شاهی [illegible] کرده
[illegible] سلطان در [illegible] گدا باشد

چشمش

155

گدایی را که با سلطان همی بود سودا — دلش پیوسته از عشق نیم و دیده تر باشد

سلامت جهی تجرد فی رزق و ذوق منصب شاهی — سرا ملک آیین باید عزتش به خطر باشد

که از معدن آنی فی این دولت شاهی — کسی را زیبد این معنی اندر جهان سفر باشد

از میرزا بیانی

کسی از سر این دریا نگردد و گوشه آگه — که از معدن گل با تجربه خبر باشد

علم گوهر کسی باید که او از سر قدم سازد

که افتد گوهر معنی از آن کز سر باشد

قدوری

هر آن کز سر عشقش دلاله دست بسته نشد — از دیده خاک درد خونش روان شود

سویدای

در سودای هر کسی که این سودا نشست — غافل ز جان و دل از آرزوی درین سودا

نیک نامی باید مرا این در بگرد — هر که از دل به تکلف [illegible]

آب حیوان در ظلمت باید بشنو — گاه گاه چشم از خود به بینی چشمه خضر بنا بود

حل نگردد هرگز این مشکل را تا خودی — چون ز خود فانی شوی این مشکل حل وا شود

آب چون از ابر افتد قطره خوانده اش — چون به بحر اندر افتد خود را نام آن دریا شود

اورا

در صدف آید بلطف خویش گیرد در کنار — همچنان از نیم دانش در بی‌همتا شود

کس نه از غوغای جنسش عالمی پر شور و شر — هر کجا او خیمه این دولت زد غوغا شود

[illegible]

تا کی آتش بجگر بوده علائی از ضبط

کاخر از حسن تو این فکر بسر رسید اثر

دوش در غم او میزدم جان بسان | که ترا در دل او بود نشد سود آنست

نعمت ملک سلیمان بگدائی نرسد | تا ز فقر نکشد خیمه سر درویش رای

در ازل حکم که سلطان جهانی کردند | تا کجا نکشد رسد آه بکو منشب است

جمالش — سر عشق جلالش که بگنجد در جهان | حسن خلق او بیان تو از بهر جاست

قطره با سرو با ریگی آمد از | که دردی ساعت خود جای نشد دریا

سخن درد دل بی کسی را نرسد | که بغیر از غم یار شبی نبود بدل

تا که هم خود کرد ای یار فتنه | در همه عمر دمی روی جهان آراسته

از خدا خاک تو هر سحری را چه خبر | بسته هابرد دل [illegible] هر جایی

لاف عشق مزن از عدو علائی بزبان

چون نقش از لب امروز او فسانه گری

قبله مهر آفتاب روی اوست | کعبه جان خاک راه کوی اوست

چون ز زلفش گشته عالم مشکبو | دم زند این و آن از بوی اوست — برش

گو بود نور و ظلمت در جهان		از رخ و ماه و شب گیسوی اوست

تیر باران بلا هر که هست		از کمان و چشم ابروی اوست

هر گرفتاری که اندر عالمست		از کمند زلف عنبربوی اوست

هر گلی کو رست در باغ وجود		آب حیوانش همه از جوی اوست

ناله‌های بیدلان هر سحر		روز و شب در رقعه [illegible] از روی او

آتشی کاندر میان جان ماست		از فروغ آتش جانسوز اوست

جز غمش در جان نبینم در جهان		لیک کمال لطف بر بازوی او

هر چه عالم گر شود زیر و زبر		مبارک بخور لیک هجر بیش گوی او

چند گویی کرده هر دل را علاج

هم لب رنگین از دارو اوست

خوش ساعتی که بود دوش سیر ماه و مها		بچشم خود رخ اسرار کنی [illegible]

ز روز ازل [illegible] کوشش کرده بالله ازل		ور آن لحظه یقین سیر ماجرا دیدم

به آشنا وفا هر دم ز خصم [illegible]		هزار محنت و ناکامی و جفا دیدم

بهر جفا که کشیدم بروزگار از		[illegible] شیوه وفا دیدم

دشمن شد

باهم وفا

بهر وفا نموده ز بر تیغ جفا | ز رفق داده دو صد جلوت صفا دیده
میان آتش شبهای هجر یاد دم صبح | هزار روح صفا از دم صبا دیدها
میان ظلمت امکان و کثرت صوری | نسیم صبح وصال از ره فنا دیدها
چو از رسوم مجازی فنا شدند کلی | در عین زهر فنا شربت بقا دیدها
ز جام شوق شده مست و نشئه شکسته | میان غمزه محبوب خویش بقا دیدها
زبان خموش شدنا چشم در حرم شهود | جمال آن همه عجب و صحرا دیدها

علامی از چه شدی مست چون نخوردی می
ز دیده مست شود هر کسی تو ما دیدها

از ذوق در غم تو آرمیده‌اند | در شادی و نعیم دو عالم رمیده‌اند
حوران خلد را به نظر می نخرند | تا از صفای حسن تو رمزی شنیده‌اند
بالوچه سکنجه عشقند ز آن سبب | ز آلودگان جیفه دنیا بریده‌اند
مرغان عشق را همه کعب النقاب | چون در فضای شوق تو زور پریده‌اند
ز عشق جان بقا صبور خرقه و جعد | بر طارم منار قدسی کشیده‌اند
از ناز ناز نار و محبت اغیار غنیمند | چون در سرای فاجلالش رسیده‌اند

صفات

ثبات

159

در مجلس شهود نشسته ملوک‌وار ذوقی ز جام الست به صد جان چشیده
جانها به باد جلوه و داده پایمال عشق جلباب نام و ننگ و دعوی دریده

بر مسند مهر نشسته علامهٔ زمان عصر
لیکن درون ز لذت ازل لکنش دمیده

از نفحات قدم حضرت اسما کشوده ور نسمات کرم مهر دیت اسما نموده
مهر محبت نهاده بر جانهای اهل وفا داغ ارادت نهاده بر رخ کبر و جحود
خاک در کوی او شده کحل اولو الابصار آیینه رفیع او کون و مکان وجود
به عنف فضلهای لوم مطهر نوح و جبال صبا نغمه قهر او مهلک عاد و ثمود
معدود ملک سرها دیده درین رده مرغ و وحوش و طیور جمله صعوبت جنود
کاتب حکمت کشید خط حروف حدوث نسخهٔ عبرت نهاد صورت بود و نبود
قطره بحر بار شد مطلق و بیچاره شده بحر محیط قدم قید شده در حدود
مشرع او بار بار پرده و بند از ما است هر که ازین پرده رست کوی سعادت ربود

ده علامت عیان بر ورق کاینات
جمله ذرات کن شد ز حسن در سجود

نقاب

بگشاید

نقاب ار بگیرد یار روزی اگر از روی دلارای
هزاران لاله و شیشه ز هر سوی رقص آید

اگر از عکس رخسارش شعاعی بر زمین افتد
بسا انوار روحانی ز هر خاک تیره بنماید

نسیم زلف عنبرسا اگر از کوی مشتاقان گذر سازد
حریق یار هجر از آتش مراعات افتاده

بانه دهانش نوشادی نمانی از غم آزاد
که از هر دو جهان دل بخشد بیادش جان آید

بسا دلها ز رقصش دلها از غم روشنی
ولی آن شب که جانها از کدورت ظلمت بر آید

عنان ملک نمی زیبد که بر روی عشق باشد
مقام جان هر عاشق خیال یار می شاید

هزاران دل گرفتن سودا که بوی جان لذت باشد
ولی هر مقبلی گنج را در خود آید

ز مهر و مهر او باشد هزاران کوه هم لبی یابد
بهر لطف او آید هزاران سال [illegible] آید

علی جان در حضور یار شب توجه رجوع کن
کسی را شاید این کو دل بعشق او بیالاید

چو حسنش جلوه بر خورشید تابان میکند
آفتاب از رشک حسنش روی پنهان میکند

تار مژگان نگه زلفش بر رخ چون آفتاب
بار شوقش از جهان را پریشان میکند

تیر عشقش از کمان ابروان گرد در ها
عقل را امی دور دو صد دل و جان میکند

سرو آزادی کند از سرو قدش در چمن
جنبش هوای باغ آن سرو خرامان میکند

ناله‌های آتشینم در فراق آن سحر — قصد احراق حجب بالای کیوان میکند

جز چو من یار غمش با درد و زاری روز و هر زمان — جان با افسوس کز درد آن گریان میکند

گر دمی وصلش نصیب جان مسکین میشود — زود زان جانان حجب دور ارزان میکند

جامه‌ای گر جان کند و امیکر اذن دل [illegible] — کو نجات از قصه حلوا گدا سلطان میکند

گر کند بر جان محجور از علاجی فاتحه
خوش کن افسانه کو ز لطف کار آسان میکند

نقد جان خواهی جان کن فدای جانان — لیکن اگر در ره عشق آیی مهربانان

مستی جام شوق پر بوی لطف تمام — بر در [illegible] جانان

آنکه بگه زنگ [illegible] از لوح دل زدود — از جان نقش برد از ره [illegible] جانان

مرغان سدره [illegible] بیدار — [illegible] آمد افسون عشق جوانان

از چشم نهاده [illegible] خوبان [illegible] — عالم [illegible] بود از [illegible] نهانان

چون [illegible] روزگاری [illegible] — گر ره [illegible] از راه [illegible]

هر کام جو [illegible] ناکامی [illegible] — هر کام [illegible] جان [illegible] کامران

عقل و دل اندر ره جانان عقیده آید — لیکن کار [illegible] باید هر کار دانان

در وصف عشق گل لالہ شد علائی

خوش طبع کاکہ او لرز حال فی زمان

ثنا

ہر چند چو عشق دارم نہفتہ در جان ۔ پنہان چہ دارم آتش چون دود نہان

چون بو عشق دارد و پیدا اثر ۔ ہمچو چند بودم در آرزو درمان

دارم در دل آتشی از ہر طرف ہمچو شمع ۔ لیکن راد دامان خود ہمچو حرمان

ازرم بخود نورانی چمن رام بخشم ۔ ای کار دل انگور در خون گشتہ حیران

ادبار ہائی شد بجہ جان گشتہ ۔ درنہ زراہ بابان جوز بستہ نہان

ہر جای ہای آہ سوز و لیکن ۔ بنو نقش چارہ ہر کہ فنای یاران

با مشتاق امر چشم امید ۔ در لب تو کہ دارد بر دیدہ فرمان

ہر دم با غم او از سر جان ۔ آمدم ربانہ عنبر ز جان ما باران

تحقیق

بابان نعیم گمان نغمہ خود لست ورنہ

ہرگز علائی رہ رانہ بہ بابان

عارفان سرخطات از کہ و صحرا آمدند ۔ زمزمہ شور و نغمہ از کف ہا شنود

نغمہ شور عشق ہمہ آتش ہمہ ۔ بو لطف ز دم اثر و نیکا شنود

نکبا ہوائیست کہ در میان شمال و مشرق میوزد ۱۲

از نیر
شمال بادیست کہ در میان
مغرب و غرب و جنوب ۱۲

حرف خط الف فضا از بس خوانند | راز اسرار قدر الف طی شود
هر سحر آه جهانسوز بر آرند ز جان | رب سلم همه از کشته خضر آید شود
در ملامت عشق که دیوان قضا است | پای یوسف جاز از زلیخا شود
مهر گاه راه چو ز فرعون هوا پاک کنند | چه به کف موسی هی از ید بیضا شود
قدسیان گوش اطیعوا الله بجان گویند | از دم نفس سمعنا و اطعنا شنود
بر در کرمش کرده روانها مسرور | چون ز سر ... دفا شکر موفا شنود

سر بسر لیک زده علامت اگر بخورد
صوت سامع ز دلی از صخره جمادا شود

عاشقان عکس رخت در همه اشیا بینند | سودای تو در سینه هویدا بینند
هر که با تو یکی با تو یکجا گردد | دو جهان را ... در عشق تو یکجا بینند
خاک راهی که سگ کوی تو بر وی گذرد | توتیا کرده دیده بینا بینند
درد عشقت که حیات است هر درد ماست | خوشتر از مایده جنت ماوا بینند
آنکه بر نقش تو نور حق دل جا سوده | از فروغ نفس نور تجلی بینند
از رخ چو بشر بهم خط اسما خوانند | سر تحقیق همه عشق مسما بینند

[illegible]
[illegible]

الہاہ

هر چه هست آنهمه آینه ذات ند | روی مقصود در آن آینه پیدا بینند
عود جان را همه شب سوخته در مجمر عود شوق | دم خوشبوی صبا در دل ازینجا بینند
دست همت به بد و نیک جهان لا بینند | چون دل از هر چه بود زنگ ست مبرا بینند
در لباس تعب فقر بدو می نازند | گر بلباس غم او روح مسیحا بینند

جفت الجنة چو کرد است علائی تحقیق
از پس رنج و تعب گنج مکافا بینند

ای خوش آندم که من دل از غوغا قدم بیرون زنند | بر گردون زنند
در فضای قدسیان جان خیمه
چار طاق جسم را بشکنند درو بیخ آسمان نزنند | جمله بر هم سوزد دل چتر بر هامون زنند
بارگاه انس در صحرای غربت بر کشند | میخش اسرار و طنابش ذوق علم استون زنند
عقل کلی دامن همت بر افشاند ز خاک | مهر اقبال ابد بر هیئت مکنون زنند
چشم ها مان امل گر برکند دست یقین | روح روحانی قدم در قدس ما مارون زنند
از هوای نفس اگر یکدم خلاصی باشدش | در هوای لامکان لاف از ملک افزون زنند
عقده چون و چرا در وحشت آباد بدن | ماند و در طارم علوی دم از بیچون زنند
تا ازین ظلمت سرای تیره حرمان بگذرد | در هیبت در جناب کبریا او چون زنند

خیمه سوزد

کشتوانده ۴

چون نسیم روح و ریحان ریاض انس بید | پای رفعت بر سر صورت مستون زند

ارغنون عشق چون با نغمهٔ توحید ساخت | مطرب از شوق جمالش نالهای موزون زند

زنش آتش گشایش

گر رهد روزی علائی از کشاکشهای نقش | زانکه ناکس گام جان بر شد افلاطون زند

هر سحر که بوی لطفش دل بیابان میکشد | صورت موهوم را خط امن و امان میکشد

سایه در خورشید گم میگردد و سیمرغ وصل | زال نار افتاده را از بیضه سودا میکشد

جان

ور خرامان مینود در باغ غیب الیقین | هاتف غیرت دل از چاه تمنا میکشد

دست عزت کلکش از حولان نفسی پاک کرده | رخت دل بر گلشن این سقف خضرا میکشد

چون حباب با سوی از دیده دل دور شد | شبنم از صحرای کثرت سوی دریا میکشد

در خم زلفش چو پنهان گشت هر پیدا که هست | نور رویش آن پنهان در خود پیدا میکشد

ابر جودش گر نثار فیض رحمت میکند | خاکیان خسته را در صف اعلا میکشد

زبده اسرار کون و نقد معیار وجود | در نهاد دیگر خاکی از اینجا میکشد

چون علائی صید عنقای جلالش گشت زان
بر ضمیرش داغ عنقائی معما میکشد

اشکال

اگر تو بر سر کویش دمی گذر یابی | کنوز غیب دو عالم بیک نظر یابی

کلمه

کلید عقده ابواب بارگاه جلال — توئی اگر سر موئی ز خود خبر یابی
چراغ مجلس روحانیان عالم قدس — ز سوز تست گر از شمع جان اثر یابی
ندای هاتف غیبی ز لامکان هر دم — بسمع دل شنوی گر ز خود خبر یابی
سدره — سریر سدره ایوان هر کمال ترا است — بر آستان جلالش اگر رهی یابی
حجاب نفس و تن از راه روح برخیزد — اگر ز آتش عشقش تنی شرر یابی
ریاض عالم جان مشکبوی گردانی — نسیمی از ره لطفش چو در سحر یابی
تو روضه دل اگر ز آب علم تازه کنی — بعاقبت ز ریاض وصال بر یابی

علائی از در امید رخ متاب دمی
ز فیض رحمت عامش همی بکر یابی

تو کان گوهر کافی و گوهر نونی — چه کاف و نون که از کاف و نون افزونی
محیط گنبد دوار را توئی مرکز — صفای صفحه اسرار را تو مضمونی
ز دور دایره گر سوی مرکزی بازا — یقین شود که ز هر وصف و وهم بیرونی
سپهر مطلع انوار آفتاب جمال — بگرد نقطه ذات تو گرد گردونی
ظهور سر کمالات سرمدی از تست — اگرچه خازن اسرار تست مخزونی
قباب — نقاب عزت او پرده جمال تو شد — تو نیک گوهر صدف علم در مکنونی

سعدیره

نوای عز تو بر سدره قدم زده اند — عزیز در صفا اهل صفا نه اکنونی

وفین مخزن لاهوت را که کون و مکان — نداشت طاقت دیدار آن تو مارفونی

حاله

علائی گر ازین حیرتست ترا

امید قطع مکن چون بوقت هر موی

میان آب حیاتی و آب میجوئی — فراز گنجی و از فاقه و زنگ و بوئی

تو گوی دوست همیجوئی و نمیدانی — که گر نظر بحقیقت کنی تو آن کوئی

مرکومی

زبوی زلفش ازان غافلی که مشکبو — وگرنه از خم زلفش تو خود یکی موئی

رخی که آینه بود آن ترا ارنیست — چو زنگ در نگری اصل و فرع آن رو

عطا بر ملکوت از تو زیب می یابد — تو در مزابل طمع و هوا چه میجوئی

گلی ز گلشن وصل او فتاده اندر خاک — میان گلخن حرص و حسد چه میبوئی

بزم مجلس خاص علی ترا نفسی — تو مثل ...

رهت و هند اگر دست دل ز خود شوی

سعدیا جوج جهان

تا نیفشانی درین ره دامن از جان و جهان — از جهان جان نیابی فیض اندر سر جان

گر زنی بر سدره اوج هوا یکدم قدم — از نسیم صبح اسرار قدم یابی نشان

فوت منال

چند بر قوت مثال عاریت نالی ز دهر — تا کی از بهر مراد تن بغم داری روان

دهر

خاکدان دیو با غولان نفسانی گذار — عیش با روحانیان کن بر فراز هفت آسمان

روح افزا صفا از بی‌صفایان تو مجوی — یمن آن تا هما از سطر بومان مدان

میدلا نرما ساقی از شکست ... زوال — عاشقان را لذت از درد است و درد سوز جان

ناله را همدم گزین و سایه را همسایه گیر — جام غم بر روی ایشان نوش میکن بار بار

عشق سلطانست و چون مهمان آمد نزل او — دیده و دل بازو و جان شکرانه ساز اندر میان

عشق جانان آتش و جان علامی خس بر او
خس چو در آتش فنا شد دیگر او را خس مدان

گر براندازد زمانی از جمال خود نقاب — از خجالت در کسوف آید رخ خورشید آفتاب

ور نسیمی از ره لطفش بدوزخ بگذرد — بیند آنجا جیش آتش ذوق با بیدار عذاب

ور بهشت از جلوه حسنش نشود خالی دمی — سلسبیل و سایه طوبی نشود در آنجا ...

با صفای لذت دردش نعیم خلد هیچ — با خیال دولت وصلش همه عالم سراب

قطره از جام دردش گر بکام جان رسد — تا قیامت مست آن می بر ندارد سر ز خواب

بی خمار از مستی خواهی ز مستی گوشه گیر — ور حیات جاودان خواهی طلب کن زین شراب

باده غم نوش اگر خواهی رهائی زین خمار — راه رندان گیر اگر خواهی تو قرب الحباب

روز بازار بگه رند آرست هر دم بر خمش — زاهد اندر عمرها هرگز نبیند آن حجاب

زاه

169

مهر ما مهر اوست ای دل تو دم از وصلش مزن
سایه را خورشید جستن کی بود راه صواب

در پی عنقا چه پویی آخر ای مور ضعیف
مجلس خاقان چه جویی آخر ای خانه خراب

هر جهانی چون علائی هر دم آنجا شد فنا
قطره در دریا فتاد و دریا شد آبی به آب

بر جان مستمندان داغی ز غم نهادند
کز سوز آن دو عالم در حیرت اوفتادند

چون بر در جلالش عالم چو ذره برزد
بر هر گدای مفلس این در چرا گشادند

بوی ز زلف آنکه بگذشت بر دو عالم
ذرات کون از آن مست مُی ووادند

ز زلف آن بو

چندین هزار بیدل بر بوی آن سعادت
دلها نثار کردند جانها بباد دادند

مستان حضرتش را از آنکه با یار نشند
با صد هزار محنت بر یاد دوست شادند

قومیکه پی نبردند تا روی دوست شادند
در راه کشف و تحقیق آنها کم از جمادند

بوی ز خاک ایشان

چون دیده آن ندارند تا روی دوست بینند
از مادر طبیعت گویی مگر نزادند

چشم

مرکشتگان ره انس بر نفس اگر سوارند
هر گز عنان همت بر دست او ندادند

شوریدگان عشقش بر چارسوی غیرت
پیوسته همچو علائی بی خویش در جهانند

سیر همای عشقش والا بود همیشه
ظل جلال حکمش بالا بود همیشه

چون

چون شد جلالش و لمعهای بیدلان نیست | بس شاهبار حسنش اینجا بود همیشه
بوی ز خاک کویش بر جان هر که آید | انفاس مشکبارش بویا بود همیشه
وانکو ندید رویش کور ره و عالم آید | وانرا که دیده وانشد بینا بود همیشه
وانکو غبار غفلت پوشیده چشم سرش | خطوی از سما اسما بود همیشه
زیب جمال معنی چون نور معرفت شد | در صفای عارف زیبا بود همیشه
جائی که سوز عشقش منزل کند زمانی | لذات جاودانی آنجا بود همیشه
سودائیان وصلش شیدای انجمن شد | در آفتاب ذره شیدا بود همیشه — سودائی وصالش

بر درگهش غلامی آما و من گذر شکر کن

زیرا که بزم وصلش بی‌ما بود همیشه

اگه از سایه لطف تو نشانی یابد | هر که بیند رخ تو تازه روانی یابد
وانکه بر خاک سر کوی تو منزل سازد | عیش صد ساله بر آنخاک زمانی یابد
تشنه وصل تو چون راه بیابانی سپرد | نزل ره هر نفسی ملک جهانی یابد — وصالت سپرد
لذت درد بیابد ز تو هر مرده دلی | دولت آن یافت که از درد تو جانی یابد
هر که در ملک غمت بار ندید بهشتی | ای خوش آن دل که درین کوی مکانی یابد — بهشت
دل کمان برد که ذوقی ز غمت یافته است | وین نه گنجیست که هر کس مکانی یابد

وصف

گفتم وصف سوز شب هجر تو کسی را نشاید / که بهر موی از بن شیوه زبانی باید

گر کنی بر دل پر درد علائی نظری

از جفاهای فلک یکسر امانی یابد

شب هجر تست

صبح وصلت دمد از مشرق رویت روزی / جان ز هجرت شود از سر مویت روزی

نور خورشید امیدم که فرو شد بغمت / هم برآید ز ره مطلع کویت روزی

بو که

دل که خو کرده بلطفت بخون میگردد / تا که بوئی رسدش از گل خویت روزی

چتر اقبال بافلاک رساند بختم / گر بیابد اثر میل رسوبت روزی

تشنگان طلب بادیه هجران را / شربت وصل رسد از گل جویت روزی

هر که بیمر گشته چو گان غمت گشت چو گو / سر چو چوگان بنهد اندر سر کویت روزی

سوخت بر درگه تو جان علائی عمری

بامید یکه شود زنده ببویت روزی

عکس

آنکه بر هر ورقی نقش جمال تو ندید / عرق آبی است که یکقطره بلذت بچشید

در ز کام غم عشقتو فرو رفت بخاک / آنکه از طره مشکین تو بوئی نشمید

هر که بیرون ز خود اندر طلب سعی نکرد / از پی آب چو ماهی همه عمر طپید

آنکه با عقل طلب کرد همه عمر نیافت / و آنکه بیخویش درآمد بیکی لحظه رسید

خواب جهل از حرم قرب جدا دور فکند / ورنه نزدیک تر از دوست کسی هیچ ندید

از نخل

از تجلی جمالش همه ذرات وجود
مست عشقند بیادیکه ازان کوی وزید

همه پرورده لطفند چه هشیار چه مست
همه در عین وصالند چه پیر و چه مرید

چون تو او را همه بینی همه دانی تحقیق
یافتی گنج حقیقت که بران نیست مزید

تابش عکس رخش چون زپس پرده بتافت
شبنم جان علائی سوی خورشید کشید

زعکس روی تو یابند مقبولان هدایتها
زخاک کوی تو یابند مسعودان سعادتها

تو آن انفاس رحمانی که جانها را دهد مستی
تو آن دریای غفرانی که میشوید خجالتها

قباحتهای فعل ما که سگ زان عار هم دارد
بغیر از پرده عفوت که پوشد آن قباحتها

عنایتهای بی علت که با هر مفلسی دارد
تسلی میدهد دل را امید آن عنایتها

حمایتهای عفو او رود جان را ز خدمت برون
ذکر ره چشم میدارد زفضلت آن حمایتها

زفضل

همای لطفت ار یکدم نظر بر عالم اندازد
سر هر موی من یابد ازان دولت کرامتها

زحسنت هر کسی هردم حدیثی دیگر آغازد
رخت گر جلوه [illegible] ساز [illegible] نماند حکایتها

آغازد

عقول دوستان گم شد همه در بحر لطف
زمنت خاکیان اینجا چه سنجد این مقالتها

علائی دامن همت اگر از خود برافشانی
رسی در عالمی کانجا نباشد این ملالتها

گر نسیم وادی اسرار خواهی تن گداز — ور تجلی جمال یار خواهی جان بباز

تا چو زندانست جانت نیست راه جان جان — جان جان گر بایدت با تن و با زهرا مباز

هر چه غیر اوست دشمن دان تو اندر راه دوست — در حضور دشمنان با دوست نتوان گفت راز

شیوه رندان این درگاه جانبازی بود — چون تو این بازی نداری در ره او هیچ مباز

طاعت زهد ریائی را بر آن در قدر نیست — تحفه آنجا نیاید کس بجز سوز و گداز

زیر گنبد نشستش

بنشین با یاران بپای دوست هر کو سر نهاد — بر فراز طارم علوی کشیدندش سرفراز

با غم عشقش تو از لذات جسمانی مگو — با وجود روضه رضوان تو از گلخن مناز

فیض روح القدس گر خواهی اندر سر جان — مرکب حرص و هوا را در ره غولان متاز

چتر رفعت بر سر کیوان علائی بر کشید

چشم همت گر ازین دونان تو بر بندی چو باز

از گوی

آن دل که یافت یکدم در کوی تو راهی — گردد نثار راهت در هر نفس جهانی

روحانیان علوی در رشک و غیرت افتند — چون بیدلی نشیند با یاد تو زمانی

بالذت خیالت خلد برین برای — با نام تو دو عالم نان ریزه ز خوانی

به بوی ز خاک کویت مطلوب هر ضمیری — عکسی ز نور رویت محبوب هر دو سالی

برق

لهٗ
همه دیده کی تورا نم

برق شعاع رویت هر ذره برنتابد | وصف غمت نگردد مقدور هر زبانی
سودای بیدلانرا سودی ز وصل فرما | چون نیست حضرتت را از سود ما زیانی
از سوز داغ هجران در حضرتت چگویم | چون در حریم علمت پیداست هر نهانی
مه در نقاب عزت پنهان و خلق عالم | هر کس ز سر حسنش در پرده گمانی

رمزی کجا که صد هزاران سر در غمش فرو شد
کی کرد وای علائی حاصل بنیم جانی

در محیطی فکنده ام زورق | که دو عالم در وست مستغرق
نی ز زورق توان شناخت محیط | نی محیط از وجود آن زورق
آب شد زورق و بسر آسود | اینست معنی مشکل و مغلق
بتفاوت مبین که اصل وجود | نشود مختلف بهیچ نسق
کفر و اسلام و بدعت و سنت | اختلافیست در میان فرق
حق پرستی و ما و من گفتن | راه گم کرده زهی احمق
ای علی لفظ ما و من حمق است | چون زما بگذری چه ماند حق
نماند

درد عشقت که دوای دل شوریده ماست — یک سر موی ازان هر دو جهان نیم بهاست

از صفای غم تو بی بصرانرا چه خبر — قدر این تحفه کسی یافت که از اهل صفاست

مرده آنکه بدست زدر دست ز دردی — کشته تیغ بلاهای ترا ملک بقاست

گرچه خلق از پی سر از سر و زر برخیزند — دولت وصل تو آن یافت که از سر برخاست

جمله جانها بسر تیر بلا ساخته ایم — تا کرا تیر رسد این دولت و این بخت کراست

لذت عمر دل از ضرب بلاهای تو دید — زانکه از دوست جفا خلعت ارباب وفاست

هر که از در لطف تو مرادی طلبند — نامرادی چو مراد تو بود مطلب ماست

جز غمت نیست مراد دو جهان هیچ مراد — زانکه زین غم دل مجروح مرا مرهمهاست

هر کس اندر طلب سودی بود سودای

حاصل سود علای ز خیالت سوداست

ای راح روح پرور وای ریح روح نام — بوی حیات از نفست میدهد مدام

هر صبحدم بمجلس روحانیان قدس — مستان شوق را تو دهی شربت مدام

برخاک

بر خاک کوی دوست گذر کنی اگر سحر | ز لطف جانفزای همه یاحتی و کام

کز در سرادقات جلالش رسی دمی | زین جان مستمند رسانی یکی پیام

کان مفلس شکسته گدا همچو آن حباب | بر خاک راه کویت میگوید سلام

عمریست تا شده قربت فتاده است | بادی بو نفس در قفس طبع و بند کام — دوران

نی پای سیر نی ره مقصود نی قرار | نی صبر نی امید مگر رافت کرام

دریای جود را چه زیان کرده میشود | کار و رون جسته ازین یکنظر تمام — درگاه

از تو کون اگر کنی از یکنظر

دریای فضل موج کرم میزند بران

مرکب علائی مگر انجا کنی مقام

درین ره هر کرا ثابت قدم نیست | ره جانش باسرار قدم نیست

دلی کز سر معنی با خبر شد | درو اندیشهٔ شادی و غم نیست

بیا در عشق محرم باش زیرا که | ره نامحرمان اندر حرم نیست

تو همچون قطره از دریا جدایی | انا انت هیچ کو هر در شکم نیست

چو قطره غرق دریا شد بکلی — همه دریاست آنجا کیف و کم نیست

دلی تا بود نبود شرط است آنجا — که هرگز آفتاب و شب بهم نیست

نمی آری بحر انداخت خود را — ترا او دریای گوهر لاجرم نیست

بدریای فنا انداز خود را — که آنجا صورت لا و نعم نیست

علاج هم نام را بنگر که جز او

با احمد و محمد ز سر میم نیست

ای بنده تا نور خدا از همه رو بنمود بدید — خود را تو گم کن و درین عید مه روی تو بدید

بخرابات فنا محو شود در لمعات — از می عشق تو یکجرعه هر آنکس که چشید

تو بیا خاک شو و در نظر همت تو آی — آنکه در دیده ز خاکدر تو سرمه کشید

چون شد نو شعر و نشست تا در همه

بنشستم کسی که بود بیرون خاک ...

تا بود حمید

شد الله طالع فرخنده سرا اولاد جهان لله از صدق لذا لوی رکاب تو دوید

بعلم یکنظری کسی ز سر صدق و صفا

در کجا می رسد نظر بر فریب

گشته ام محو تجلی جمالی جانم دین لعل حسن و جمالی که درد حیرانم

تا شد از صفحهٔ دل محو نقوش کونین خط رخسار تو هر لحظه درد منحرانم

کافر عشق تو بی جدل و دین تا گشتم فارغ از رنگ و نقش بیخ ز الحانم

ز در نگار بگیرم هم طالب مطلوبم طرفه حالی که هم درد و هم درمانم

تا شدم همچو علی یار نه شیر فنا

از همت تو شعبی ملک بقا می رسم

لیک الله تو ای همتی کعبک ما در رهم اگرچه با غوای هوا

کن و جهان نصیب ما بفضل و احسان بر جان ضعیفان کرم و لطف ما

آن لطف و راحت جانی یار را تو با جهت یار و چه بهانه ما را

آنانکه کلام جز تو کسی نشناسد خود را تو شناسی و تو دانی یار را

مدد صفحه ش من

ای آنکه ز کاینات مقصود تویی
دل جای سجود است و مسجود تویی
منظور دل ما بجز تو کسی نیست
در هر چه نظر کنیم مشهود تویی

ای آنکه تویی راحت و آرام دلم
شیرین ز جمال تو لب کام دلم
ای ساقی دلنواز بجز غم بریز
از بادهٔ مهر تست لبریز جام دلم

در راه طلب چو او چالاک تویی
بالله که مهد بر سر افلاک تویی
نوری که گرامی و همت والا
این با همه [illegible] چنین خاک تویی

یا رب دل آرام بیا [illegible] آمیز
در جام عشق بیا شام آمیز
[illegible] ما آمده شد
[illegible] و مجو نام آمیز

تمت [illegible] بتاریخ [illegible]
[illegible] الملک [illegible]
بروز پنجشنبه [illegible] ١٢ [illegible]
[illegible]

181

[illegible]